

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ:
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Σπουδαστής

Χάντικας Ιωάννης Α.Μ. 8516

Εισηγητής

Δημήτρης Γ. Κυρίκος , Καθηγητής

Ιούνιος 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΟΙ ΕΝΝΟΙΕΣ: ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ.....	6
1.1. ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ	6
1.1.1. Διακρίσεις Δημόσιου Χρέους.....	8
1.1.1.1. Εσωτερικό και Εξωτερικό Χρέος.....	8
1.1.1.2. Καθαρό και Ακαθάριστο Δημόσιο Χρέος.....	9
1.1.1.3. Βραχυπρόθεσμο, Μεσοπρόθεσμο και Μακροπρόθεσμο Χρέος.....	9
1.1.1.4. Απεχθές Χρέος.....	9
1.2. ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ.....	10
1.2.1. Διακρίσεις Ελλειμμάτων.....	11
1.2.1.1. Δομικό και Κυκλικό Έλλειμμα.....	11
1.2.1.2. Συνολικό και Πρωτογενές Έλλειμμα.....	12
1.3. ΚΕΥΝΣΙΑΝΗ ΘΕΩΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	15
2.1. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΩΝ	15
2.2. ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 1970-2010.....	19
2.3. ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 2010 – 2013.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 2008.....	41
3.1. ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ.....	41
3.2. ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ.....	43
3.3. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΟΔΕΣΜΕΥΣΗΣ ΔΟΣΕΩΝ.....	45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ..... 46

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ..... 52

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ..... 54

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Τα ποσά που έχει λάβει η Ελλάδα έως τώρα στα πλαίσια του Πρώτου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής..... 42

Πίνακας 2: Τα ποσά που έχει λάβει η Ελλάδα έως τώρα στα πλαίσια Δεύτερου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής..... 44

Πίνακας 3: Ισοζυγία Κρατικού Προϋπολογισμού..... 46

Πίνακας 4: Έξοδα Κρατικού Προϋπολογισμού 2012-2014..... 47

Πίνακας 5: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού 2012-2014..... 48

Πίνακας 6: Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού – Ιανουάριος/Φεβρουάριος..... 50

Πίνακας 7: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού – Ιανουάριος/Φεβρουάριος..... 51

ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ) και Εκλογικός - Δημοσιονομικός Κύκλος, Ελλάδα, 1988-2009..... 17

Διάγραμμα 2: Απόκλιση ελλείμματος κεντρικής κυβέρνησης και εκλογικός- δημοσιονομικός κύκλος, Ελλάδα, δισ. ευρώ (τρέχουσες τιμές), 1990-2009..... 18

Διάγραμμα 3: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ, Ελλάδα, 1970-2010..... 20

Διάγραμμα 4: Χρέος γενικής κυβέρνησης, δισ. ευρώ (τρέχουσες τιμές), Ελλάδα, 1970-2010..... 21

Διάγραμμα 5: Τόκοι, Χρεολύσια και Πρωτογενές Ισοζύγιο ως Ποσοστό (%) του ΑΕΠ, Γενική Κυβέρνηση, Ελλάδα, 1988-2010..... 22

Διάγραμμα 6: Εκατοστιαία διάρθρωση του χρέους της κεντρικής κυβέρνησης, Ελλάδα, 1990-2010.....	25
Διάγραμμα 7: Μέση υπολειπόμενη φυσική διάρκεια σε έτη, χρέος κεντρικής κυβέρνησης, Ελλάδα, 1998-2010.....	26
Διάγραμμα 8: Μέση υπολειπόμενη φυσική διάρκεια σε έτη, χρέος κεντρικής κυβέρνησης, Ελλάδα και επιλεγμένες χώρες, Δεκέμβριος 2010.....	27
Διάγραμμα 9: Εκατοστιαία διάρθρωση του χρέους σε βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο, κεντρική κυβέρνηση, Ελλάδα, 1999-2010.....	28
Διάγραμμα 10: Βραχυχρόνιο (μέχρι ένα έτος) Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης, Ελλάδα και Επιλεγμένες Χώρες, Δεκέμβριος 2010.....	29
Διάγραμμα 11: Εσωτερικό και εξωτερικό χρέος ως ποσοστό (%) του συνολικού χρέους, γενική κυβέρνηση, Ελλάδα, Δεκέμβριος 2003-Ιούνιος 2011.....	31
Διάγραμμα 12: Η Εξέλιξη του Δημόσιου Χρέους (δισ ευρώ).....	33
Διάγραμμα 13: Δημόσιο Χρέος (% του ΑΕΠ).....	36
Διάγραμμα 14: Προβλέψεις για το Ελληνικό χρέος μέχρι το 2020.....	38
Διάγραμμα 15: Προβλέψεις για το Ελληνικό Χρέος Μέχρι το 2020 με Βάση το Βασικό Σενάριο Μετά τις Αποφάσεις του Δεκεμβρίου 2012.....	39

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του τμήματος Λογιστικής του ΤΕΙ Ηρακλείου Κρήτης και έχει ως θέμα «ελλείμματα και δημόσιο χρέος της Ελλάδας: διάρθρωση και διαχρονική εξέλιξη». Στόχος της παρούσας μελέτης είναι, αφενός η παρακολούθηση και παρουσίαση του δημόσιου χρέους και των ελλειμμάτων της χώρας μας από το 1970 έως το 2013 και αφετέρου οι δημοσιονομικές εξελίξεις και οι προοπτικές της Ελληνικής οικονομίας. Για την ακριβή και ξεκάθαρη παράθεση των πληροφοριών, η εργασία χωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας, γίνεται λόγος για τις βασικές έννοιες που αφορούν το δημόσιο χρέος και το έλλειμμα, όπως ορισμός και διακρίσεις.

Το δεύτερο κεφάλαιο, ασχολείται με την εξέλιξη των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους από το 1970 έως το 2013.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρατίθενται τα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής και διαχείρισης του Ελληνικού χρέους μετά το 2008.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας, μελετούνται οι δημοσιονομικές εξελίξεις και οι προοπτικές της Ελληνικής οικονομίας.

Τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΟΙ ΕΝΝΟΙΕΣ: ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ

1.1. ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Το δημόσιο χρέος είναι η ονομαστική αξία όλων των υφιστάμενων ακαθάριστων υποχρεώσεων του τομέα της γενικής κυβέρνησης, εξαιρουμένων των υποχρεώσεων των οποίων τα αντίστοιχα χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού βρίσκονται στην κατοχή του τομέα της γενικής κυβέρνησης.¹

Το δημόσιο χρέος αποτελείται από τις υποχρεώσεις της γενικής κυβέρνησης στις ακόλουθες κατηγορίες: νομισματική κυκλοφορία και καταθέσεις, βραχυπρόθεσμοι τίτλοι, ομολογίες, λοιπά βραχυπρόθεσμα δάνεια, καθώς και μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα δάνεια, σύμφωνα με τους ορισμούς του ΕΣΟΛ (Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Οικονομικών Λογαριασμών). Η ονομαστική αξία του ποσού μιας υποχρέωσης, στο τέλος του έτους, είναι η αναγραφόμενη επί του σχετικού τίτλου αξία. Η ονομαστική αξία μιας τιμαριθμικά αναπροσαρμοζόμενης υποχρέωσης αντιστοιχεί στην αναγραφόμενη επί του σχετικού τίτλου αξία, προσαυξημένη κατά το ποσό του κεφαλαίου που έχει προκύψει από την τιμαριθμική αναπροσαρμογή στο τέλος του έτους.²

¹Koumparoulis, D., (2006), *European Fiscal Policy and Economic Growth: The Neoclassical Economic Theory in the Case of Greece*, MPRA Paper No. 44310, posted 9., p. 24-25.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993R3605:EL:HTML>, Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 3605/93 του Συμβουλίου της 22ας Νοεμβρίου 1993 για την εφαρμογή του πρωτοκόλλου σχετικά με τη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος το οποίο προσαρτάται στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας - Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 332 της 31/12/1993 σ. 0007 - 0009, Ανάκτηση από: EUR – Lex.

http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/2012_1_194/full.html, Ο Περί της Ρύθμισης του Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού Πλαισίου και Δημοσιονομικών Κανόνων Νόμος του 2012 (194(Ι)/2012), Ανάκτηση από: Παγκύπριο Δικηγορικό Σύλλογο.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Government_finance_statistics/el#.CE.9F.CF.81.CE.B9.CF.83.CE.BC.CF.8C.CF.82_.CF.84.CF.89.CE.BD_.CE.BA.CF.8D.CF.81.CE.B9.CF.89.CE_.BD_.CE.B4.CE.B5.CE.B9.CE.BA.CF.84.CF.8E.CE.BD, Στατιστικές Δημόσιων Οικονομικών, Ανάκτηση από: Eurostat.

²<http://politikiavtonomia.wordpress.com/2013/01/23/%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9->

Το κράτος μπορεί να δανειστεί είτε από άλλες χώρες, οπότε το δάνειο ονομάζεται εξωτερικό, είτε από πηγές του εσωτερικού (κεντρική τράπεζα, αποταμιεύσεις του κοινού, τραπεζικό σύστημα) οπότε το δάνειο ονομάζεται εσωτερικό. Το σύνολο των εσωτερικών και εξωτερικών δανείων αποτελεί το δημόσιο χρέος.³

Δημόσιο χρέος είναι τα συσσωρευμένα ελλείμματα των παρελθόντων ετών. Όταν ο προϋπολογισμός είναι ελλειμματικός, το δημόσιο χρέος αυξάνεται, ενώ όταν ο προϋπολογισμός είναι πλεονασματικός, το δημόσιο χρέος μειώνεται αν το πλεόνασμα υπερβαίνει τις πληρωμές των τόκων. Το δημόσιο δεν δανείζεται μόνο για να καλύψει τα ελλείμματα του αλλά και για να αποπληρώσει προηγούμενα δάνεια. Στην περίπτωση του πλεονάσματος το δημόσιο έχει τη δυνατότητα να εξοφλεί μέρος του συσσωρευμένου χρέους.⁴

Δημόσιο χρέος είναι το σύνολο των οφειλών σε χρηματικές μονάδες του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Υπό την έννοια ευρύτερος δημόσιος τομέας συμπεριλαμβάνονται όλα τα επίπεδα δημόσιας διοίκησης ενός κράτους: κυβέρνηση, νομαρχία, δήμος κλπ.. Το δημόσιο χρέος αυξάνεται από έτος σε έτος κατά το ποσό που ο ετήσιος κρατικός προϋπολογισμός παρουσιάζει έλλειμμα, ή αντιστρόφως μειώνεται κατά το ποσό που παρουσιάζει πλεόνασμα.⁵

[%CF%84%CE%BF-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%BF-%CF%87%CF%81%CE%AD%CE%BF%CF%82/](#), Κώστας Μελάς - *Η Ελλάδα και το Δημόσιο Χρέος*, (2010), Ανάκτηση από: Πολιτική Αυτονομία.

³Παυλίτσας, Κ., (2008), *Οικονομική Θεωρία – Μακροοικονομία*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παυλίτσας Κωνσταντίνος, σελ. 182.

⁴Πιτόσκα, Η., (2010), *Ελληνική Οικονομία – Όψεις και Προοπτικές*, Κοζάνη: Εκδόσεις Ηλέκτρα Πιτόσκα, σελ.98.

Abel, A., - Bernanke, B., - Croushore, D., (2010), *Μακροοικονομική*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σελ. 572.

Dornbusch, R., - Fischer, S., (1993), *Μακροοικονομική*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σελ. 719.

⁵http://users.auth.gr/ibkirkenidis/Ideas/finance/Fin_grAEP.htm, *Δημόσιο Χρέος*, Ανάκτηση από Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

1.1.1. Διακρίσεις Δημόσιου Χρέους

1.1.1.1. Εσωτερικό και Εξωτερικό Χρέος

Ανάλογα με την προέλευση του, το δημόσιο χρέος διακρίνεται σε εσωτερικό, έναντι δανειστών στο εσωτερικό της χώρας και εξωτερικό, οφειλόμενο σε ξένους δανειστές.

Το εξωτερικό χρέος είναι το συνολικό χρέος μιας χώρας που οφείλεται σε ξένους πιστωτές. Οι οφειλέτες μπορεί να είναι η κυβέρνηση. Επίσης περιλαμβάνει χρήματα που οφείλονται σε ιδιωτικές τράπεζες, άλλες κυβερνήσεις, ή τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και Παγκόσμια Τράπεζα. Πολλές χώρες έχουν υψηλό εξωτερικό χρέος, με τις Ηνωμένες Πολιτείες συνήθως στην κορυφή της λίστας, ωστόσο οι χώρες με ισχυρή οικονομία μπορούν να διαχειριστούν το χρέος χωρίς να συντρέξει κανένας κίνδυνος. Σε αντίθεση, τα έθνη που έχουν αδύναμη οικονομία δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που δημιουργούνται από το ύψος του χρέους θέτοντας σε κίνδυνο την οικονομία τους.⁶

Το εσωτερικό χρέος είναι μια κατηγορία εθνικού χρέους που έχει να κάνει με τα χρήματα που οφείλονται από την κυβέρνηση στους δανειστές που εδρεύουν στην ίδια χώρα. Ενώ πολλά έθνη έχουν κάποιο εσωτερικό χρέος, γίνεται προσπάθεια να εξισορροπήσουν αυτό το τμήμα του συνολικού χρέους με τις υποχρεώσεις που οφείλονται στους δανειστές έξω από τη χώρα.

Υπάρχουν οφέλη για το εσωτερικό χρέος από την έκδοση περισσότερου νομίσματος για την κυβέρνηση. Λαμβάνοντας υπόψη βασικές θεωρίες της μακροοικονομίας, που συμβαδίζουν με αυτήν την στρατηγική μπορεί να επιτρέψει στην κυβέρνηση τουλάχιστον να αποφύγει μερικώς την αύξηση στον πληθωρισμό που είναι πιθανό να συμβεί όταν τυπώνεται περισσότερο χρήμα και αποδεσμεύεται στην κυκλοφορία. Επιπλέον, το εσωτερικό χρέος που υφίσταται δεν είναι απαραίτητο να χρησιμοποιηθεί για την αγορά των αγαθών και των υπηρεσιών.

⁶http://users.uom.gr/~mariap/dim_oik/diafaneies_2011-12.pdf, Πεμπτεζόγλου Μαρία – Δημόσια Οικονομική, (2012), Ανάκτηση από: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης – Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης, σελ. 63 - 64.

1.1.1.2. Καθαρό και Ακαθάριστο Δημόσιο Χρέος

Το καθαρό χρέος προκύπτει από την αφαίρεση των διαθεσίμων, των ρευστών και καταθέσεων όψεως - προθεσμίας, των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών από το ακαθάριστο χρέος.

Το ακαθάριστο χρέος περιλαμβάνει το σύνολο των υποχρεώσεων του δημοσίου. Η έννοια του είναι βασική γιατί σχετίζεται άμεσα με το ύψος των δαπανών εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, οι οποίες αποτελούν μια από τις βασικότερες πτυχές του προβλήματος του δημόσιου χρέους.⁷

1.1.1.3. Βραχυπρόθεσμο, Μεσοπρόθεσμο και Μακροπρόθεσμο Χρέος

Η συγκεκριμένη διάκριση αναφέρεται στην διάρκεια αποπληρωμής του χρέους. Οι χώρες ανάλογα με τις δανειακές ανάγκες που έχουν και τους καλύτερους όρους που επιδιώκουν να επιτύχουν επιλέγουν τον κατάλληλο για αυτές χρόνο δανεισμού, έτσι ώστε να μπορέσουν να το αποπληρώσουν εμπρόθεσμα. Έτσι, δημιουργείται το βραχυπρόθεσμο και το μεσομακροπρόθεσμο χρέος. Περισσότερη αναφορά στην διάκριση αυτή γίνεται στο παρακάτω κεφάλαιο στις μορφές δανεισμού.⁸

1.1.1.4. Απεχθές Χρέος

Απεχθές χρέος είναι μια θεωρία στο διεθνές δίκαιο, σύμφωνα με την οποία ορίζεται ότι είναι το χρέος που συνάπτει ένα δικτατορικό καθεστώς, χωρίς να λαμβάνει υπόψη το πραγματικό συμφέρον του λαού. Το καθεστώς που δημιούργησε το χρέος έχει την αποκλειστική ευθύνη για την αποπληρωμή του. Δηλαδή, αν αυτό χάσει την

⁷<http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/report4.pdf>, Αργεΐτης, Γ., - Δαφέρμος, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., - Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα Αιτίες και Προοπτικές, (2011), Ανάκτηση από: INE – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ. 37 – 38.

⁸Γαλιάτσος, Κ., (2012), *Βασικές Γνώσεις Επενδυτικής Τραπεζικής*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΕΤ/ΕΤΙ, σελ. 17.
http://users.uom.gr/~mariap/dim_oik/diafaneies_2011-12.pdf, Πεμπτεζόγλου Μαρία – Δημόσια Οικονομική, (2012), Ανάκτηση από: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης – Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης, σελ. 63 – 64.

εξουσία το χρέος ακυρώνεται αυτόματα και το εκάστοτε καθεστώς που ακολουθεί δεν οφείλει να το πληρώσει.⁹

Για να ορίσουμε ένα χρέος ως απεχθές πρέπει να υπάρχουν οι παρακάτω προϋποθέσεις:

- ❖ Τα δάνεια να συμφωνήθηκαν χωρίς τη συγκατάθεση των πολιτών.
- ❖ Τα ποσά που εισέρευσαν από τα δάνεια να σπαταλήθηκαν με τρόπο που αντιβαίνει στα συμφέροντα και τις ανάγκες του έθνους.
- ❖ Ο πιστωτής να ήταν ενήμερος για αυτή την κατάσταση.

Στο διεθνές δίκαιο το απεχθές χρέος αποτελεί εξαίρεση από τον γενικό κανόνα σύμφωνα με τον οποίο, οι υποχρεώσεις ενός κράτους έχουν ισχύ και μετά την αλλαγή του καθεστώτος. Σε αντίθεση, στο απεχθές χρέος οι δανειστές μπορούν να έχουν απαιτήσεις μόνο από τα πρόσωπα που είχαν εξουσία στη κυβέρνηση του διδακτορικού καθεστώτος. Σήμερα το πεδίο εφαρμογής του απεχθούς χρέους έχει διευρυνθεί σε σχέση με την διατύπωση που είχε στις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Αρκετοί νομικοί υποστηρίζουν ότι αν συντεθεί χρέος ενάντια στα συμφέροντα του λαού και χωρίς σεβασμό στους δημοκρατικούς κανόνες τότε μπορεί να χαρακτηριστεί ως απεχθές.¹⁰

1.2. ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ

Έλλειμμα είναι το ποσό κατά το οποίο τα έσοδα υπολείπονται των εξόδων σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, συνήθως μια οικονομική χρήση. Δημοσιονομικό έλλειμμα είναι η διαφορά ανάμεσα στα πραγματοποιηθέντα δημόσια έσοδα και στις πραγματοποιηθείσες δημόσιες δαπάνες σε συγκεκριμένο οικονομικό έτος. Το δημόσιο έλλειμμα εκφράζεται συνήθως ως ποσοστό επί του

⁹<http://www.euretirio.com/2012/02/apexthes-xreos.html>, *Απεχθές Χρέος*, Ανάκτηση από: Ευρετήριο Οικονομικών Όρων.

<http://www.contra-xreos.gr/arthra/386-merika-nomika-ereismata.html>, *Eric Toussaint - Μερικά νομικά ερείσματα της ακύρωσης του χρέους*, (2009), Ανάκτηση από: CADTM.

¹⁰<http://www.euretirio.com/2012/02/apexthes-xreos.html>, *Απεχθές Χρέος*, Ανάκτηση από: Ευρετήριο Οικονομικών Όρων.

Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.) και αποτελεί βασικό δείκτη οικονομικής πορείας για μια χώρα.¹¹

Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι ο κρατικός προϋπολογισμός που κατατίθεται στη Βουλή προς έγκριση στο τέλος κάθε έτους είναι λογιστικά ισοσκελισμένος. Η διαφορά, εάν υφίσταται, ανάμεσα στις δημόσιες δαπάνες και στα δημόσια έσοδα εμφανίζεται στον προϋπολογισμό του κράτους ως έλλειμμα και χρηματοδοτείται με δημόσιο δανεισμό. Το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού είναι στην ουσία το πλεόνασμα κάποιου τρίτου. Με την ίδια λογική, το δημόσιο χρέος και η υποχρέωση των κυβερνήσεων για εξόφληση των τοκοχρεολυσίων αποτελούν περιουσιακά στοιχεία των δανειστών των κυβερνήσεων.

1.2.1. Διακρίσεις Έλλειμμάτων

1.2.1.1. Δομικό και Κυκλικό Έλλειμμα

Βασική διάκριση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού είναι η διάκριση ανάμεσα σε δομικό και κυκλικό έλλειμμα.

Το δομικό έλλειμμα βασίζεται στην υπόθεση ότι η οικονομία βρίσκεται στο επίπεδο της πλήρους απασχόλησης.

Το κυκλικό έλλειμμα βασίζεται στην υπόθεση ότι βασική αιτία δημιουργίας του είναι ο οικονομικός κύκλος.

Η διαφορά μεταξύ δομικού και κυκλικού ελλείμματος οφείλεται στο ότι τόσο οι δημόσιες δαπάνες όσο και τα δημόσια έσοδα αντιδρούν συστηματικά στον οικονομικό κύκλο.¹²

¹¹Πιτόσκα, Η., (2010), *Ελληνική Οικονομία – Όψεις και Προοπτικές*, Κοζάνη: Εκδόσεις Ηλέκτρα Πιτόσκα, σελ.98.

Καραβίτης, Η., (2008), *Δημόσιο Χρέος και Έλλειμμα*, Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος, σελ. 82.

¹²Πιτόσκα, Η., (2010), *Ελληνική Οικονομία – Όψεις και Προοπτικές*, Κοζάνη: Εκδόσεις Ηλέκτρα Πιτόσκα, σελ.98.

Καραβίτης, Η., (2008), *Δημόσιο Χρέος και Έλλειμμα*, Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος, σελ. 82.

1.2.1.2. Συνολικό και Πρωτογενές Έλλειμμα

Άλλη μια διάκριση του ελλείμματος είναι ανάμεσα σε συνολικό και πρωτογενές έλλειμμα.

Το πρωτογενές έλλειμμα προκύπτει από τη διαφορά του συνόλου των δαπανών, εκτός από τους τόκους του δημόσιου χρέους, και των δημόσιων εσόδων.

Το συνολικό έλλειμμα από την άλλη περιλαμβάνει το πρωτογενές έλλειμμα και τις πληρωμές των τόκων.

Η διάκριση αυτή επισημαίνει τη σπουδαιότητα του χρέους στον προϋπολογισμό.¹³

1.3. ΚΕΥΝΣΙΑΝΗ ΘΕΩΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ

Η Κεϋνσιανή θεωρία είναι η οικονομική θεωρία που βασίζεται στις ιδέες του Βρετανού οικονομολόγου John Maynard Keynes. Ο Keynes, επηρεασμένος από τη Συνθήκη των Βερσαλλιών και τις οικονομικές συνέπειες της ειρήνης του 1920, αμφισβήτησε το νόμο του Say, σύμφωνα με τον οποίο οι μεταβολές στη ζήτηση επηρεάζουν μόνο το επίπεδο των τιμών και όχι την παραγωγή και την απασχόληση. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1920 δημοσίευσε μια σειρά βιβλίων και άρθρων που εστιάζουν στη νομισματική πολιτική και στα αποτελέσματα αυτής. Υποστήριξε ότι το βέλτιστο επίπεδο παραγωγής δεν θα επιτυγχανόταν αυτόματα και ότι το επίπεδο ισορροπίας δεν ήταν εφικτό χωρίς παρεμβάσεις, αλλά απαιτούσε συντονισμένη πολιτική.

¹³<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993R3605:EL:HTML>, Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 3605/93 του Συμβουλίου της 22ας Νοεμβρίου 1993 για την εφαρμογή του πρωτοκόλλου σχετικά με τη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος το οποίο προσαρτάται στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας - Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 332 της 31/12/1993 σ. 0007 - 0009, Ανάκτηση από: EUR – Lex.

Λαζάρου, Α., (2013), *Το Πρωτογενές Έλλειμμα – Έλλειμμα και Διαμόρφωση Χρέους*, Εφημερίδα Η Φωνή της Λεμεσού, Αρ. Φύλλου 94, σελ. 19.

Στα τέλη της δεκαετίας του 20, το οικονομικό κρακ έθεσε υπό αμφισβήτηση το οικονομικό σύστημα. Ο Keynes υποστήριξε ότι η κρίση προήλθε από τη ζήτηση και ειδικότερα, από την ανεπαρκή ζήτηση σε σχέση με τη προσφορά.

Αντίθετα, πολλοί οικονομολόγοι επέμεναν ότι η επιχειρησιακή εμπιστοσύνη, και όχι έλλειψη της ζήτησης, ήταν η ρίζα του προβλήματος. Υποστήριζαν ότι η ανεπάρκεια της ζήτησης είναι αποτέλεσμα και όχι αιτία της ύφεσης. Πρότειναν, μάλιστα, τη μείωση των κρατικών δαπανών και τη μείωση των μισθών, προκειμένου να μειωθεί η ανεργία και να αυξηθεί η επιχειρησιακή εμπιστοσύνη. Άλλοι υποστήριζαν ότι η οικονομία θα έκανε τον κύκλο της και η ύφεση θα αντιμετωπιζόταν μέσω των δυνάμεων της προσφοράς και της ζήτησης.

Ο Keynes υποστήριξε ότι η μείωση των δαπανών και των μισθών, ως μέτρα για την αύξηση της απασχόλησης, θα οδηγούσαν σε μείωση της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες. Αυτό με τη σειρά του, θα οδηγούσε σε μείωση των πωλήσεων και των επιχειρηματικών κερδών και μείωση των επενδύσεων. Αφού απέρριψε βασικά αξιώματα, έπρεπε να δώσει κάποια εξήγηση για τις δυνάμεις που πραγματικά καθόριζαν τα επίπεδα παραγωγής και απασχόλησης. Η απάντηση του ήταν ότι η συνολική ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες, και όχι το επίπεδο των τιμών, διαμορφώνει το επίπεδο του προϊόντος και της εργασίας. Η συνολική ζήτηση ενεργοποιείται μέσα από την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής. Η φράση του «*μακροπρόθεσμα θα είμαστε όλοι νεκροί*» αποτυπώνει την πεποίθηση του ότι η κυβερνητική πολιτική πρέπει να επεμβαίνει ενεργά στην οικονομία παρά να περιμένει τις δυνάμεις της αγοράς να επαναφέρουν την οικονομία σε ισορροπία μακροπρόθεσμα. Ο Keynes ήταν αντίθετος με την άποψη των κλασσικών οικονομολόγων για την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής.

Σύμφωνα με τον Keynes, η μείωση των δημοσίων δαπανών ή η αύξηση των φόρων, όχι μόνο δε μειώνει το έλλειμμα και δεν οδηγεί σε ισοσκελίση του κρατικού προϋπολογισμού, αλλά αντίθετα χειροτερεύει το δημοσιονομικό πρόβλημα του ελλείμματος στον προϋπολογισμό του κράτους γιατί μειώνει τη ζήτηση των προϊόντων και της εργασίας. Η θεωρία του Keynes πρότεινε την ενεργή δημοσιονομική πολιτική ως μέσο διαχείρισης της οικονομίας. Υποστήριξε ότι ανάλογα με τη φάση στην οποία βρίσκεται η οικονομία πρέπει να λαμβάνονται και οι ανάλογες πολιτικές και δράσεις.

Όταν η οικονομία είναι σε ύφεση, ενδείκνυται η δημιουργία ελλειμματικού προϋπολογισμού, ενώ όταν η οικονομία είναι σε άνθηση, ενδείκνυται η αύξηση των φόρων ή η μείωση των δημοσίων δαπανών και η δημιουργία πλεονασματικού προϋπολογισμού. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η δημιουργία ελλείμματος στον κρατικό προϋπολογισμό ενεργοποιεί την συνολική ζήτηση και την οικονομική ανάπτυξη στη βραχυχρόνια περίοδο αλλά στη μακροχρόνια περίοδο η οικονομία επανέρχεται στο αρχικό σημείο ισορροπίας του εθνικού εισοδήματος με υψηλότερο όμως επιτόκιο.

Η Κεϋνσιανή άποψη για το δημοσιονομικό έλλειμμα έχει χαρακτηριστεί και ως παραδοσιακή άποψη για το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού γιατί έχει υιοθετηθεί από την πλειοψηφία των οικονομολόγων και των πολιτικών. Ενδυνάμωσε το επιχείρημα του για επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, όταν η οικονομία βρίσκεται σε ύφεση, υποστηρίζοντας ότι η αύξηση της κατανάλωσης δεν είναι ποτέ ίση με την αύξηση του προϊόντος, αλλά το αποτέλεσμα στο προϊόν είναι πάντοτε πολλαπλάσιο της αύξησης της δαπάνης. Το αποτέλεσμα αυτό είναι το αποτέλεσμα του πολλαπλασιαστή και το οποίο διαρκεί όσο χρόνο χρειάζεται η οικονομία για να έρθει σε ισορροπία, να αυξηθεί δηλαδή το επίπεδο των τιμών προκειμένου να μειωθεί η υπερβάλλουσα ζήτηση και να ισορροπήσει με την προσφορά.¹⁴

¹⁴Byrns, R., - Stone, G., - Manolatos, G., (2005), *Οικονομική Μακροοικονομική Θεωρία και Πράξη*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ, σελ. 185.

Παυλίτσας, Κ., (2008), *Οικονομική Θεωρία – Μακροοικονομία*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παυλίτσας Κωνσταντίνος, σελ. 63 – 67.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΩΝ

Το δημοσιονομικό έλλειμμα ακολούθησε σε γενικές γραμμές μια καθοδική πορεία τη δεκαετία του 1990, προτού αρχίσει να αυξάνεται εκ νέου τη δεκαετία του 2000, φτάνοντας σταδιακά στα επίπεδα που βρισκόταν στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η μείωση του ελλείμματος πραγματοποιήθηκε κατά κύριο λόγο το διάστημα 1993-1999 ως αποτέλεσμα της δημοσιονομικής προσαρμογής, η οποία ήταν αναγκαία προϋπόθεση σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, για να μπορέσει η χώρα να ενταχθεί στην ΟΝΕ. Τα προγράμματα σύγκλισης που εφαρμόστηκαν, τα οποία χαρακτηρίζονταν από την άσκηση περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής, τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης και τον περιορισμό της φοροδιαφυγής, επέφεραν την αποκλιμάκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος.¹⁵

Μετά την είσοδο στην ΟΝΕ η εικόνα για το δημοσιονομικό έλλειμμα αντιστρέφεται. Η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη εξασφάλισε στον δημόσιο τομέα της οικονομίας εύκολη και φτηνή πρόσβαση στις παγκόσμιες αγορές χρήματος. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την ευφορία που δημιουργήθηκε από τους υψηλούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης οδήγησαν στην αύξηση του δανεισμού και τη διεύρυνση των ελλειμμάτων, πυροδοτώντας μια αποσταθεροποιητική δυναμική στα δημοσιονομικά μεγέθη της χώρας. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στο γεγονός ότι με εξαίρεση το 1996 όλα τα υπόλοιπα έτη διεξαγωγής εκλογών στο υπό εξέταση διάστημα συνδέονται με διόγκωση του ελλείμματος.

Πιο συγκεκριμένα, η υψηλότερη αύξηση του ελλείμματος καταγράφεται στις εκλογές του 2009, όταν μέσα σε ένα χρόνο το έλλειμμα εκτινάχθηκε από 9,8% σε 15,8%. Πολύ υψηλή είναι επίσης και η αύξηση του ελλείμματος πριν από τη λήξη της προηγούμενης θητείας του ΠΑΣΟΚ το 2004, καθώς και τα έτη 1989 και 1990. Τα στοιχεία αυτά αποκαλύπτουν την ισχυρή παρουσία του εκλογικού δημοσιονομικού κύκλου στην Ελλάδα.

¹⁵Αργειτής, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Rerorts) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ: 11 – 14, 29 – 37.

Η εικόνα δεν αλλάζει σημαντικά αν επικεντρωθούμε στο πρωτογενές έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης (δηλαδή το έλλειμμα χωρίς το συνυπολογισμό των τόκων). Να σημειωθεί ότι η χρήση του πρωτογενούς ελλείμματος στην ανάλυσή μας είναι αναγκαία για τους εξής λόγους:¹⁶

- ❖ Πρώτον, μας επιτρέπει να αξιολογήσουμε αν οι αυξήσεις στα ελλείμματα συνδέονται με τις πρωτογενείς δαπάνες ή αν συσχετίζονται με την αποπληρωμή τόκων. Αν συμβαίνει το δεύτερο, η μεταβολή του ελλείμματος δεν έχει άμεση σχέση με τη δημοσιονομική πολιτική της εκάστοτε κυβέρνησης, αφού η αποπληρωμή τόκων συνδέεται με τη συσσώρευση χρέους που προκύπτει από τη δημοσιονομική πολιτική προηγούμενων κυβερνήσεων.
- ❖ Δεύτερον, η αποπληρωμή τόκων είναι ανεξάρτητη από το χρόνο πραγματοποίησης εκλογών και εξ ορισμού δεν αποτελεί μέγεθος που επηρεάζεται από την εκλογική στρατηγική των κυβερνήσεων.

¹⁶Αργειτής, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Rerorts) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ: 11 – 14, 29 – 37.

Διάγραμμα 1: Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ) και Εκλογικός - Δημοσιονομικός Κύκλος, Ελλάδα, 1988-2009

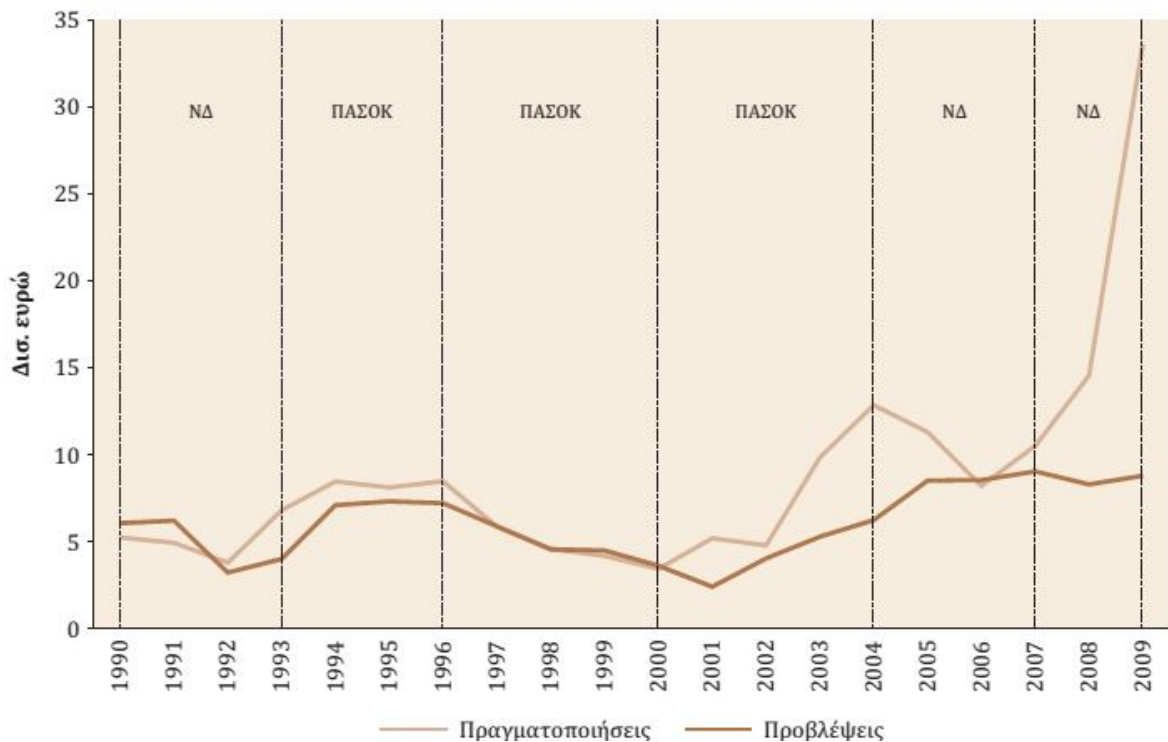

Πηγή: AMECO (2010)

Τα στοιχεία του Διαγράμματος 1 δείχνουν ότι η μόνη διαφοροποίηση που υπάρχει σε σχέση με την εικόνα του συνολικού ελλείμματος αφορά το 1990: κατά το συγκεκριμένο έτος το πρωτογενές έλλειμμα ακολούθησε αντίστροφη τάση σε σύγκριση με το συνολικό έλλειμμα. Επιπλέον, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η χώρα είχε πρωτογενή πλεονάσματα την περίοδο 1994-2002, κάτι που σημαίνει ότι μόνο κατά το συγκεκριμένο διάστημα οι πρωτογενείς δαπάνες χρηματοδοτούνταν αποκλειστικά από τα έσοδα, χωρίς να υπάρχει η ανάγκη δανεισμού για την κάλυψή τους.¹⁷

¹⁷ Αργεϊτής, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Rerorts) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ: 11 – 14, 29 – 37.

Διάγραμμα 2: Απόκλιση ελλείμματος κεντρικής κυβέρνησης και εκλογικός-δημοσιονομικός κύκλος, Ελλάδα, δις. ευρώ (τρέχουσες τιμές), 1990-2009

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών (2010)

Στο Διάγραμμα 2 σκιαγραφείται η σχέση του ελλείμματος της κεντρικής κυβέρνησης που προβλεπόταν από τον προϋπολογισμό με αυτό που τελικά πραγματοποιήθηκε. Διαπιστώνουμε ότι σε όλες τις εκλογικές χρονιές, εκτός από το 1990 και το 2000, η απόκλιση του προϋπολογισθέντος από το πραγματοποιηθέν έλλειμμα διογκώνεται. Αυτό το γεγονός φανερώνει την τάση των κυβερνήσεων να είναι περισσότερο ασυνεπείς στην εκτέλεση του προϋπολογισμού κατά τα έτη που διεξάγονται εκλογές. Επίσης είναι πιθανόν να αντικατοπτρίζει και το γεγονός ότι οι νεοεκλεγείσες κυβερνήσεις δεν λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους προϋπολογισμούς των προηγούμενων κυβερνήσεων. Από το Διάγραμμα 2 διαπιστώνεται μια σημαντική διαφορά ανάμεσα στο μέγεθος των αποκλίσεων πριν από και μετά την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ. Ενώ στην πριν από την ΟΝΕ περίοδο οι αποκλίσεις δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικές (μάλιστα σε ορισμένες χρονιές τα πραγματοποιηθέντα ελλείμματα είναι μικρότερα από τα προβλεπόμενα), η εικόνα αυτή αντιστρέφεται πλήρως στην μετά ΟΝΕ περίοδο. Αξιοσημείωτη είναι η απόκλιση που καταγράφεται το εκλογικό έτος 2004, ενώ εξαιρετικά εντυπωσιακή είναι η υπέρβαση του προβλεπόμενου ελλείμματος

την τελευταία χρονιά διακυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας (αγγίζει τα 25 δισ. ευρώ).

18

2.2. ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 1970-2010

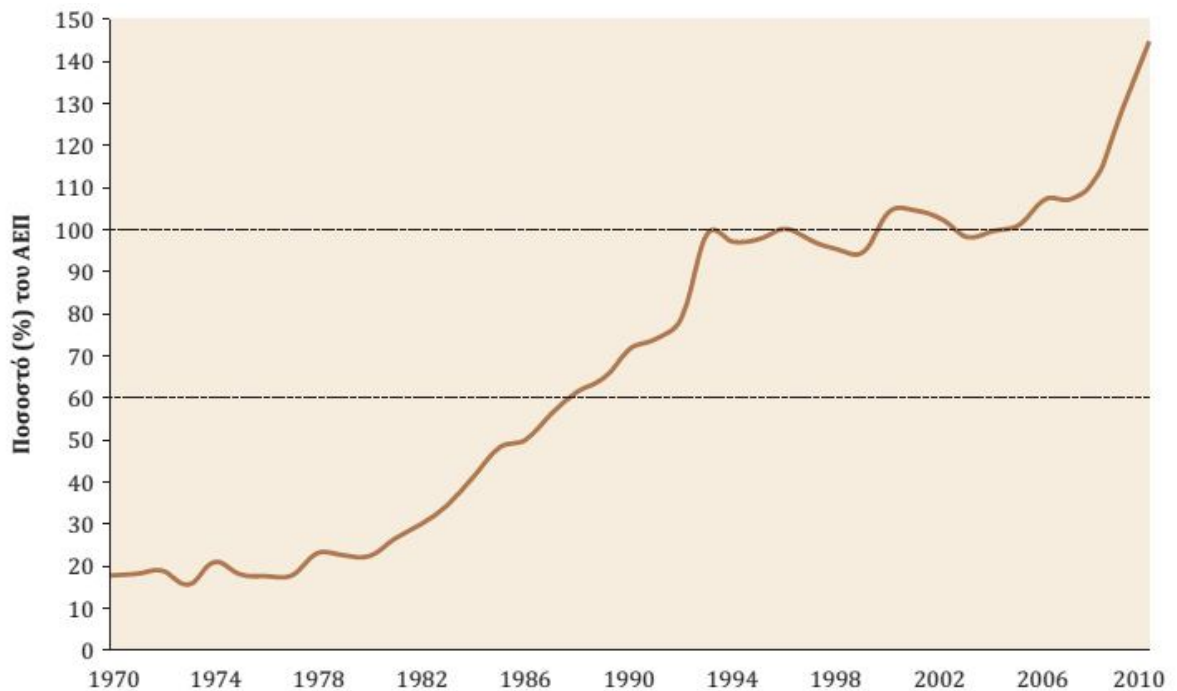
Τα τελευταία χρόνια ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ αυξήθηκε από περίπου 20% το 1970 σε περίπου 145% το 2010. Ειδικότερα, ο λόγος αυτός άρχισε να αυξάνεται σημαντικά μετά το 1981, φτάνοντας το 1993 στο 100%. Στη συνέχεια, τα προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής που υιοθετήθηκαν προκειμένου η χώρα να μπορέσει να ικανοποιήσει τα κριτήρια εισόδου στην ΟΝΕ σε συνδυασμό με τους υψηλούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης συνέβαλαν στη σταθεροποίηση του δημόσιου χρέους στο 100% του ΑΕΠ. Ωστόσο, το 2007 ξεκίνησε να καταγράφεται μια εκ νέου αλματώδης άνοδος του χρέους, η οποία οδήγησε το λόγο του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα.¹⁹

¹⁸Αργειτίης, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Reports) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ: 11 – 14, 29 – 37.

¹⁹<http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/report4.pdf>, *Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Ανάκτηση από: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.

Διάγραμμα 3: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ, Ελλάδα, 1970-2010

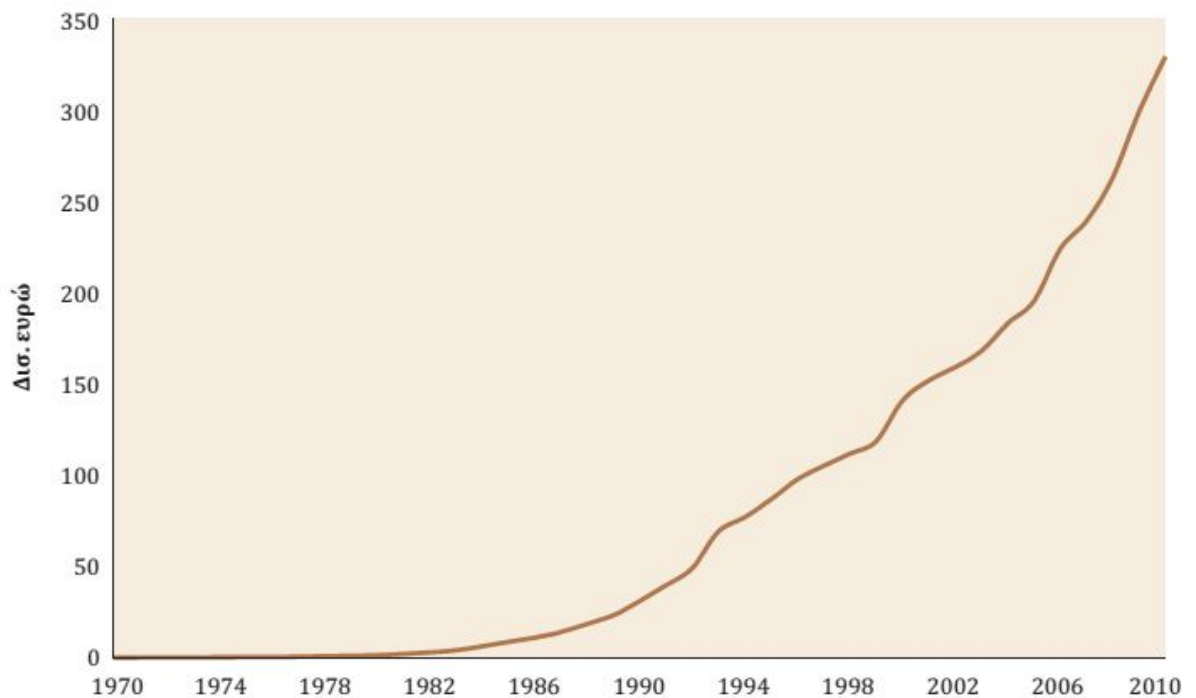

Πηγή: AMECO (2010)

Είναι χρήσιμο να σημειώσουμε ότι το χρέος της Ελλάδας σε απόλυτα μεγέθη αυξανόταν συνεχώς τα τελευταία 40 χρόνια, και μάλιστα από το 1980 και μετά με εκθετικό ρυθμό (Διάγραμμα 4). Την περίοδο της υψηλής οικονομικής μεγέθυνσης, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 μέχρι και λίγο πριν από την εκδήλωση της κρίσης, η συνεχής αύξηση του ΑΕΠ απέκρυπτε το γεγονός ότι το δημόσιο χρέος αυξανόταν σταθερά. Επομένως ο καθοριστικός παράγοντας που συνέβαλε στο να μην εκτροχιαστεί ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ ήταν η αύξηση του ΑΕΠ και όχι η ασκούμενη δημοσιονομική πολιτική, που δημιουργούσε σταθερά ελλείμματα, τα οποία ήταν αναγκαίο να χρηματοδοτούνται με νέο δανεισμό. Μετά την εμφάνιση της κρίσης, η ραγδαία οικονομική συρρίκνωση έπαιξε καθοριστικό ρόλο για την εκτόξευση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ.²⁰

²⁰ Αργειτής, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Rerorts) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ: 11 – 14, 29 – 37.

Διάγραμμα 4: Χρέος γενικής κυβέρνησης, δισ. ευρώ (τρέχουσες τιμές), Ελλάδα, 1970-2010

Πηγή: AMECO (2010)

Σε ότι ακολουθεί, παραθέτουμε ορισμένα στοιχεία που μας επιτρέπουν να αξιολογήσουμε σε ποιο βαθμό το υψηλό δημόσιο χρέος της Ελλάδας είχε δημιουργήσει τις τελευταίες δύο περίπου δεκαετίες μια εύθραυστη χρηματοπιστωτική κατάσταση για τον δημόσιο τομέα της οικονομίας. Οι αξιολογήσεις μας βασίζονται κατά κύριο λόγο στην αποτύπωση των εξής στοιχείων:²¹

- ❖ των δανειακών αναγκών,
- ❖ του τρόπου με τον οποίο αυτές καλύπτονταν,
- ❖ της μέσης υπολειπόμενης φυσικής διάρκειας του χρέους καθώς και

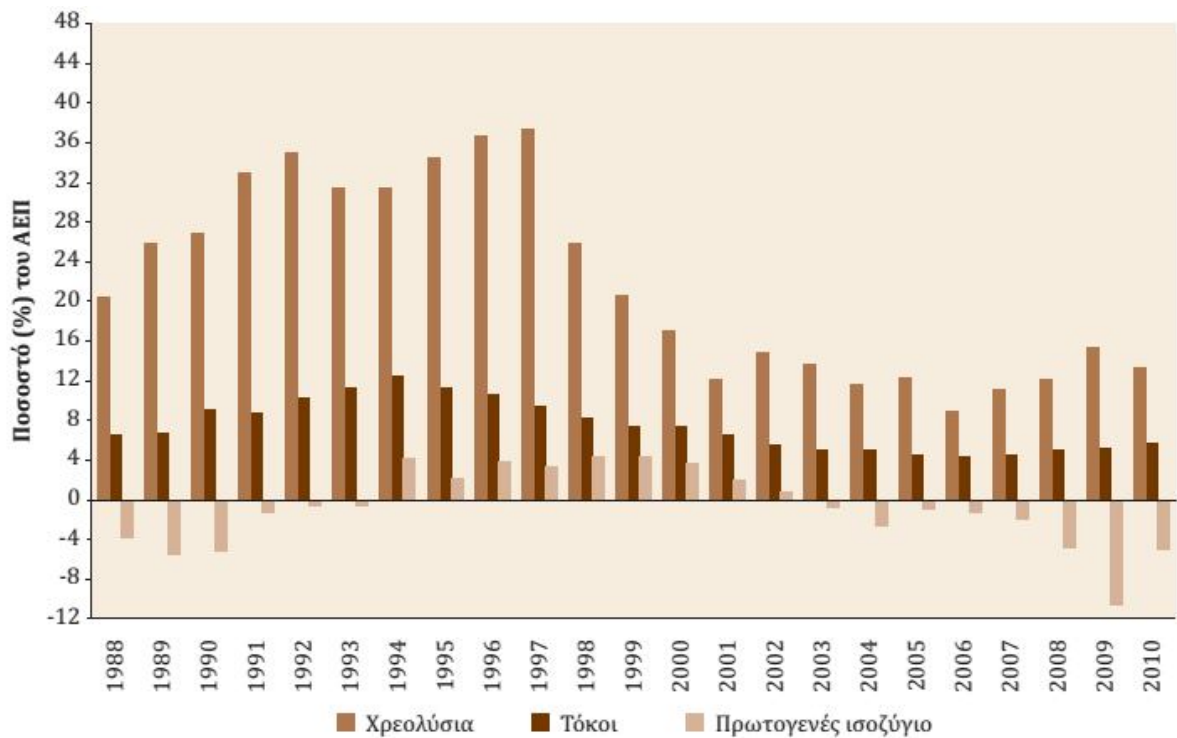
²¹Αργειτής, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Reports) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ: 11 – 14, 29 – 37.

<http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/report4.pdf>, *Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Ανάκτηση από: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.

❖ της διάρθρωσης του χρέους σε εσωτερικό και εξωτερικό.

Στο Διάγραμμα 5 απεικονίζονται οι τόκοι, τα χρεολύσια και το πρωτογενές ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ. Οι ακαθάριστες δανειακές ανάγκες είναι προσεγγιστικά ίσες με το άθροισμα των τόκων, των χρεολυσίων και του πρωτογενούς ελλείμματος (δηλαδή του ελλείμματος χωρίς το συνυπολογισμό των τόκων). Αν υπάρχει πρωτογενές πλεόνασμα, τότε οι ακαθάριστες δανειακές ανάγκες είναι προσεγγιστικά ίσες με τα τοκοχρεολύσια μείον το πρωτογενές πλεόνασμα.

Διάγραμμα 5: Τόκοι, Χρεολύσια και Πρωτογενές Ισοζύγιο ως Ποσοστό (%) του ΑΕΠ, Γενική Κυβέρνηση, Ελλάδα, 1988-2010

Πηγή: AMECO (για πρωτογενές ισοζύγιο και ΑΕΠ) και Υπουργείο Οικονομικών και Τράπεζα της Ελλάδος (για χρεολύσια) (2010)

Τα στοιχεία του Διαγράμματος 5 δείχνουν ότι το διάστημα 1988-1997 οι ακαθάριστες δανειακές ανάγκες παρέμειναν σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα (γύρω στο 40% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο). Στη συνέχεια υπήρξε μια σημαντική αποκλιμάκωση, η οποία οδήγησε τις δανειακές ανάγκες περίπου στο 15% του ΑΕΠ το 2006. Η αποκλιμάκωση αυτή συνδέεται κυρίως με τρεις παράγοντες:

1. Πρώτον, έχει να κάνει με τη μείωση των επιτοκίων δανεισμού της χώρας λόγω της ένταξής της στην ΟΝΕ. Η μείωση αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση των ποσών που δαπανώνται για τόκους.
2. Δεύτερον, η μετατροπή του πρωτογενούς ελλείμματος σε πρωτογενές πλεόνασμα στα μέσα της δεκαετίας του 1990 κατέστησε για μεγάλο διάστημα το δανεισμό αναγκαίο μόνο για την αποπληρωμή τοκοχρεολυσίων και όχι για την κάλυψη πρωτογενών δαπανών.
3. Τρίτον, όπως θα εξηγήσουμε αναλυτικότερα και παρακάτω, η συμμετοχή της Ελλάδας στην ΟΝΕ τής επέτρεψε να αντικαταστήσει σταδιακά τον βραχυπρόθεσμο δανεισμό με πιο μακροπρόθεσμο, με συνολικό αποτέλεσμα η αποπληρωμή του χρέους να κατανεμηθεί σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και, κατά συνέπεια, τα χρεολύσια ανά έτος να μειωθούν.²²

Ωστόσο, από το 2007 και μετά καταγράφεται μια αύξηση των ακαθάριστων δανειακών αναγκών, η οποία οφείλεται τόσο στην επιδείνωση του πρωτογενούς ελλείμματος όσο και στην αύξηση των χρεολυσίων. Η τελευταία πιθανότητα έχει να κάνει με το γεγονός ότι ορισμένοι μεσομακροπρόθεσμοι τίτλοι μέσω των οποίων δανείστηκε η χώρα την περίοδο της ένταξής της στην ΟΝΕ ξεκίνησαν να λήγουν μετά τα μέσα της δεκαετίας του 2000, αυξάνοντας έτσι το ποσό των χρεολυσίων που έπρεπε να αποπληρωθεί το συγκεκριμένο διάστημα.

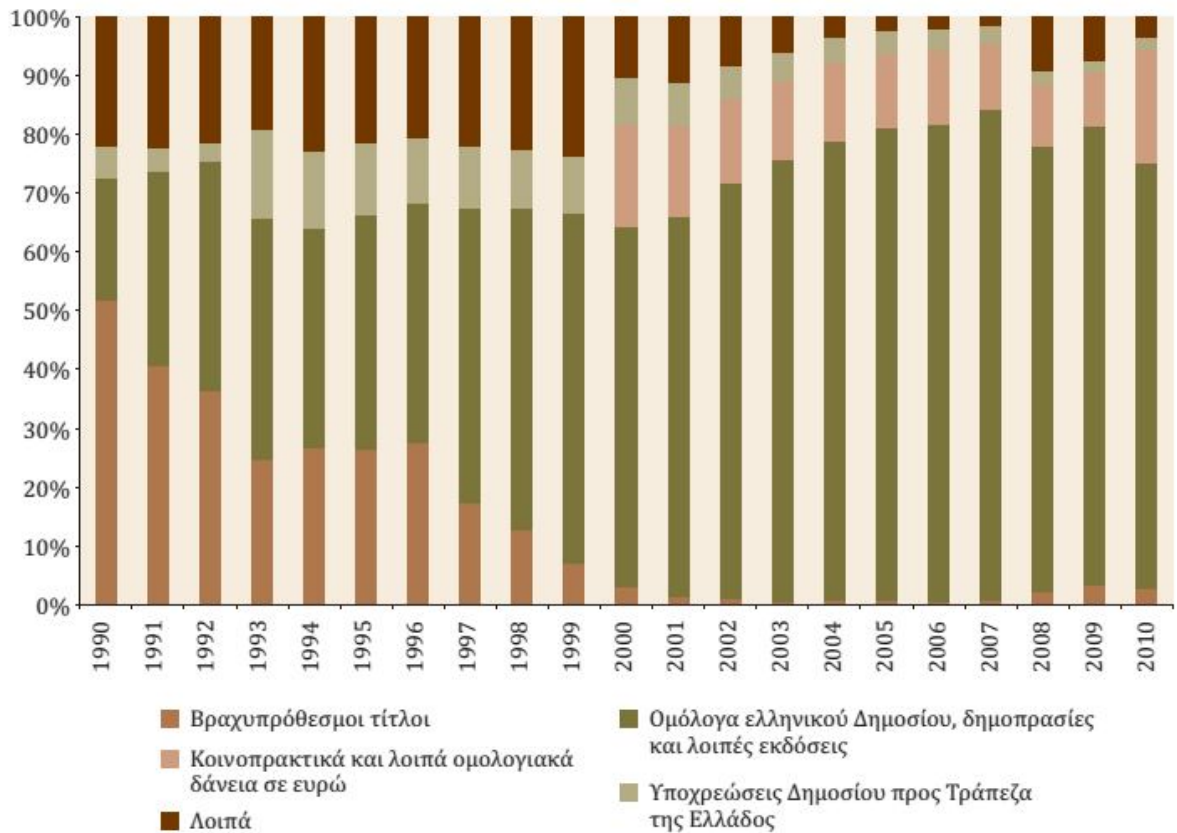
Είναι αξιοσημείωτο ότι οι ακαθάριστες δανειακές ανάγκες έφτασαν το 2009 λίγο πάνω από το 31% του ΑΕΠ. Παρατηρώντας αυτή την αύξηση των δανειακών αναγκών, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η πρόσβαση σε φτηνό δανεισμό σε συνδυασμό με τη γενικότερη ευφορία που δημιουργήθηκε από τη συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη επηρέασαν δυσμενώς, σε βάθος χρόνου, τη χρηματοπιστωτική κατάσταση του δημόσιου τομέα. Οι Ελληνικές κυβερνήσεις εκμεταλλεύτηκαν τα βραχυπρόθεσμα οφέλη που προέκυψαν από την πρόσβαση στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου και επιδόθηκαν σε αυξανόμενο δανεισμό (με χρέη υψηλού χρόνου αποπληρωμής), αφήνοντας σε δεύτερη μοίρα την προσπάθεια που θα έπρεπε να είχε γίνει για την αύξηση των φορολογικών εσόδων. Είναι ενδεικτικό μάλιστα ότι αυτό το έπραξαν σε μια περίοδο κατά την οποία η Ελλάδα είχε πλέον παραχωρήσει τη

²²Αργειτής, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Rerorts) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ: 11 – 14, 29 – 37.

δυνατότητά της να ασκεί ανεξάρτητη νομισματική πολιτική, γεγονός που δημιουργούσε σημαντικούς κινδύνους στην περίπτωση που η χώρα έχανε την αξιοπιστία της στις διεθνείς αγορές, όπως έγινε εντέλει το 2009.

Σε αυτό το σημείο είναι κρίσιμης σημασίας να εξεταστεί αναλυτικότερα ο τρόπος χρηματοδότησης του δημόσιου χρέους της Ελλάδας. Για να διερευνήσουμε το συγκεκριμένο ζήτημα, μπορούμε να συμβουλευτούμε το Διάγραμμα 6, στο οποίο παρουσιάζεται η εκατοστιαία διάρθρωση του χρέους της κεντρικής κυβέρνησης το διάστημα 1990 - 2010. Όπως προκύπτει από το διάγραμμα, οι δύο βασικές πηγές χρηματοδότησης του χρέους τις τελευταίες δύο δεκαετίες ήταν οι βραχυπρόθεσμοι τίτλοι και τα ομόλογα του ελληνικού Δημοσίου. Ωστόσο, υπάρχει μια σημαντική διαφοροποίηση όσον αφορά τη σχετική συνεισφορά τους πριν από και μετά την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ. Πριν από την ένταξη στην ΟΝΕ, οι βραχυπρόθεσμοι τίτλοι συνιστούσαν σημαντικό μέρος του χρέους της κεντρικής κυβέρνησης. Είναι ενδεικτικό ότι το 1990 το ποσοστό τους ήταν μεγαλύτερο από 50%. Ωστόσο, η κατάσταση αυτή σταδιακά άλλαξε με την αύξηση της συμμετοχής των ομολόγων. Σε μεγάλο βαθμό αυτό σχετίζεται με τη μείωση των επιτοκίων των ελληνικών κρατικών ομολόγων τη συγκεκριμένη περίοδο και τις δυνατότητες που κατά συνέπεια δημιουργήθηκαν για ευκολότερη πρόσβαση στις αγορές μακροπρόθεσμου δανεισμού. Μετά το 2000 η συνεισφορά των ομολόγων συνέχισε να αυξάνεται και κορυφώθηκε το 2007, χρονιά κατά την οποία τα ομόλογα αποτελούσαν πάνω από το 80% του χρέους της κεντρικής κυβέρνησης. Το 2008, όταν ξέσπασε η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση, το μερίδιο των ομολόγων άρχισε να μειώνεται αντανακλώντας τις δυσκολίες που ξεκίνησαν να δημιουργούνται στην πρόσβαση της χώρας στις αγορές μακροπρόθεσμου δανεισμού.

Διάγραμμα 6: Εκατοστιαία διάρθρωση του χρέους της κεντρικής κυβέρνησης, Ελλάδα, 1990-2010

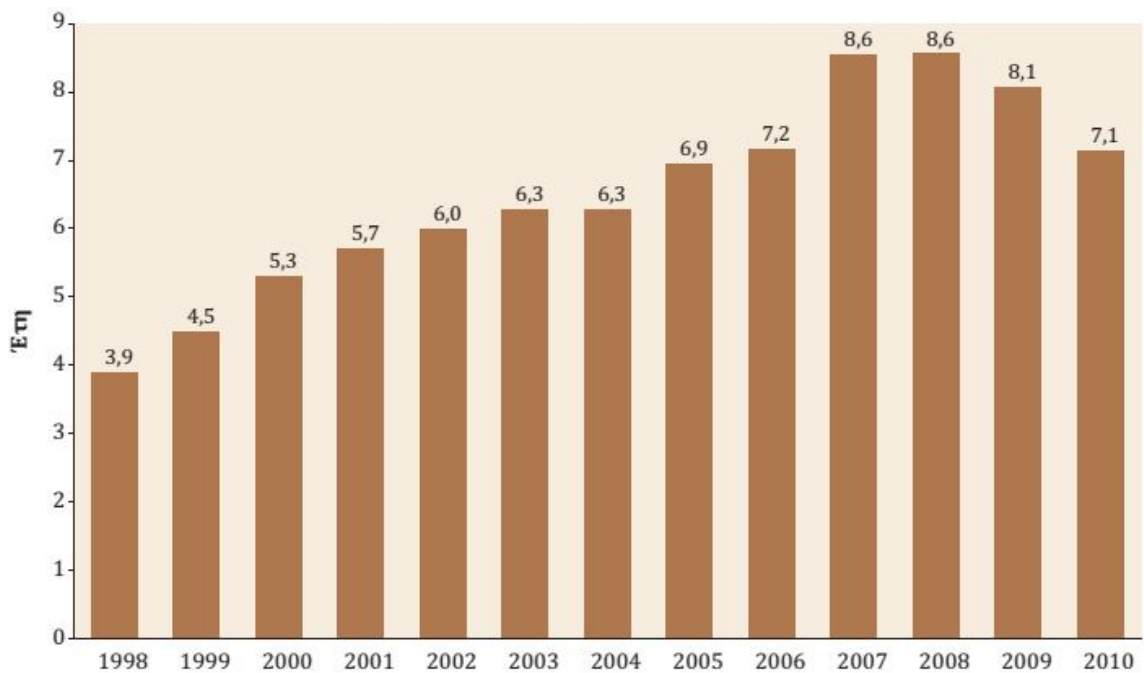

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών (2011)

Παράλληλα, παρατηρείται αύξηση του μεριδίου των βραχυπρόθεσμων τίτλων, οι οποίοι ουσιαστικά αποτέλεσαν τη βασική εναλλακτική πηγή χρηματοδότησης. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η αύξηση του δανεισμού μέσω ομολόγων είχε ως αποτέλεσμα την άνοδο της μέσης φυσικής υπολειπόμενης διάρκειας του χρέους της κεντρικής κυβέρνησης: το Διάγραμμα 7 δείχνει ότι αυτή αυξήθηκε από 3,9 το 1998 σε 8,6 το 2008.²³

²³ Αργειτής, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Rerorts) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ: 11 – 14, 29 – 37.

Διάγραμμα 7: Μέση υπολειπόμενη φυσική διάρκεια σε έτη, χρέος κεντρικής κυβέρνησης, Ελλάδα, 1998-2010

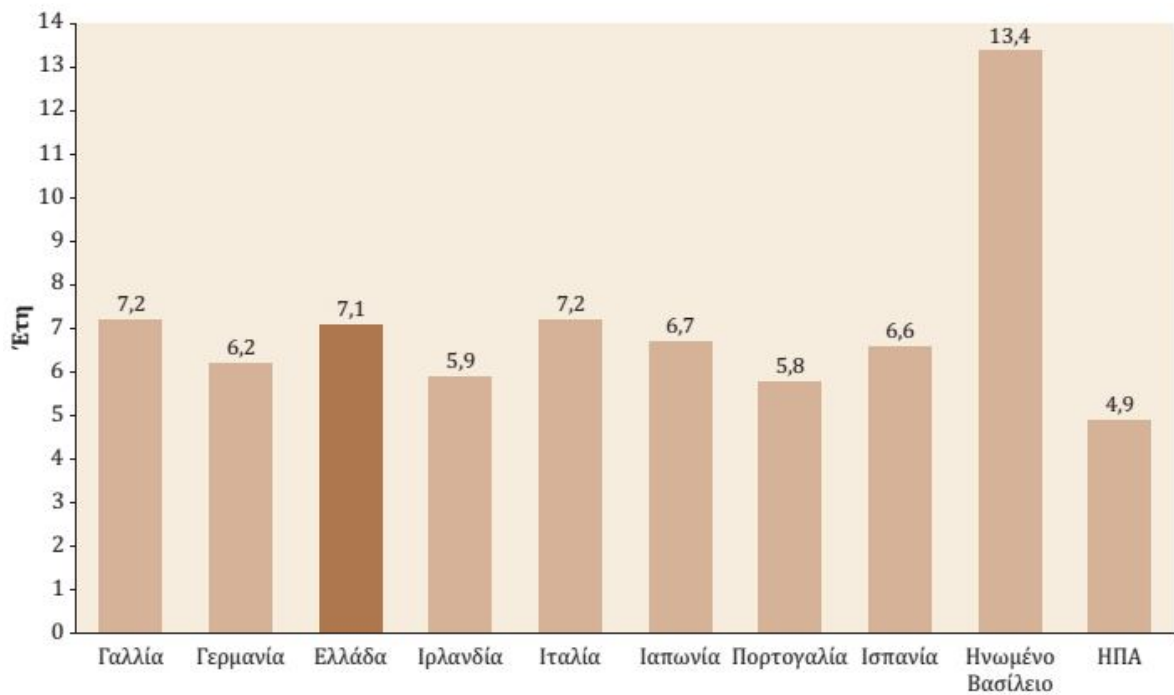

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών (2011)

Είναι επίσης ενδεικτικό ότι, με βάση τα στοιχεία που αφορούν τον Δεκέμβριο του 2010, η Ελλάδα εμφανίζεται να έχει μέση φυσική υπολειπόμενη διάρκεια υψηλότερη από αρκετές άλλες χώρες της ΕΕ, όπως η Γερμανία, η Πορτογαλία και η Ισπανία (βλ. Διάγραμμα 8).²⁴

²⁴ Αργειτής, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Rerorts) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ: 11 – 14, 29 – 37.

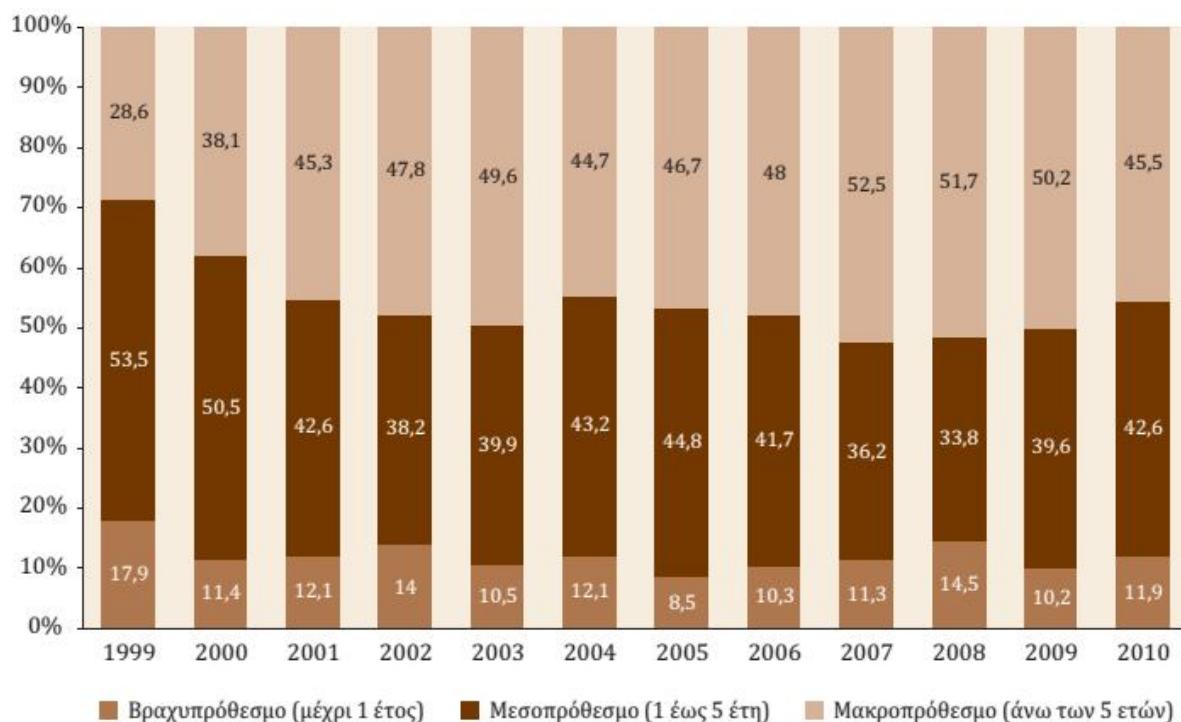
Διάγραμμα 8: Μέση υπολειπόμενη φυσική διάρκεια σε έτη, χρέος κεντρικής κυβέρνησης, Ελλάδα και επιλεγμένες χώρες, Δεκέμβριος 2010

Πηγή: OECD (2011)

Η αύξηση της μέσης υπολειπόμενης φυσικής διάρκειας ουσιαστικά συνεπάγεται τη συρρίκνωση του βραχυπρόθεσμου και του μεσοπρόθεσμου χρέους.

Διάγραμμα 9: Εκατοστιαία διάρθρωση του χρέους σε βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο, κεντρική κυβέρνηση, Ελλάδα, 1999-2010

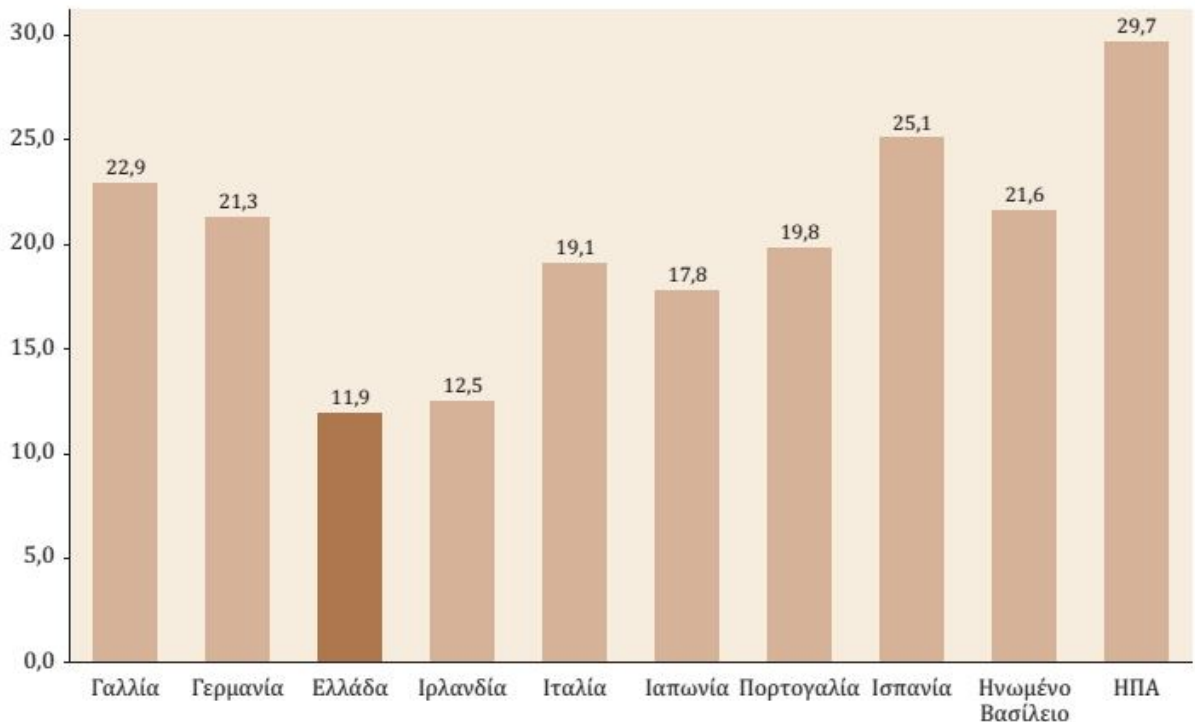

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών και ΟΔΔΧΧ (2011)

Στο Διάγραμμα 9 διαφαίνεται ότι τα ποσοστά του βραχυπρόθεσμου χρέους (δηλαδή του χρέους που έχει διάρκεια μέχρι 1 έτος) και του μεσοπρόθεσμου χρέους (δηλαδή του χρέους που έχει διάρκεια από 1 έως 5 έτη) στο σύνολο του χρέους της κεντρικής κυβέρνησης μειώθηκαν σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Παράλληλα, η συμμετοχή του μακροπρόθεσμου χρέους εκτοξεύθηκε από 28,6% που ήταν το 1999 σε 52,5% το 2007. Είναι χρήσιμο να σημειώσουμε ακόμη ότι το 2010 η Ελλάδα εμφανίζεται να έχει ένα από τα μικρότερα ποσοστά βραχυπρόθεσμου χρέους στο σύνολο του χρέους της κεντρικής κυβέρνησης (Διάγραμμα 10).²⁵

²⁵ Αργειτής, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Rerorts) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ: 11 – 14, 29 – 37.

Διάγραμμα 10: Βραχυχρόνιο (μέχρι ένα έτος) Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης, Ελλάδα και Επιλεγμένες Χώρες, Δεκέμβριος 2010

Πηγή: OECD (2011)

Η σταδιακή αύξηση του μακροπρόθεσμου δανεισμού στην Ελλάδα από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 μέχρι και πριν από το ξέσπασμα της κρίσης είναι κυρίως αποτέλεσμα των θετικών προσδοκιών που καλλιεργήθηκαν στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου για τις προοπτικές της Ελληνικής οικονομίας λόγω της συμμετοχής της στο κοινό νόμισμα. Οι θετικές αυτές προσδοκίες οδήγησαν στη μείωση του επιτοκίου δανεισμού και ώθησαν τις Ελληνικές αρχές στο να υποκαταστήσουν σταδιακά τον βραχυπρόθεσμο δανεισμό με μεσομακροπρόθεσμο.

Ωστόσο, η αύξηση της μέσης υπολειπόμενης φυσικής διάρκειας του χρέους μπορεί, σε γενικές γραμμές, να έχει τόσο θετικές όσο και αρνητικές επιπτώσεις. Από τη μία, η υψηλή υπολειπόμενη φυσική διάρκεια συνεπάγεται ότι η αποπληρωμή του δημόσιου χρέους γίνεται σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και ότι οι πιέσεις για την αποπληρωμή του βραχυπρόθεσμου, κατά συνέπεια, είναι μικρότερες.

Αυτό μπορεί να είναι θετικό για μια χώρα που θα αντιμετωπίσει προβλήματα επαναχρηματοδότησης του χρέους της, δεδομένου ότι τα χρεολύσια που θα πρέπει να

αποπληρώσει άμεσα θα είναι λιγότερα. Από την άλλη όμως, υψηλό μακροπρόθεσμο χρέος σημαίνει μετάθεση της αποπληρωμής χρεολυσίων σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο χωρίς να είναι σαφές αν οι οικονομικές συνθήκες θα είναι τότε ευνοϊκές για την αποπληρωμή των χρεολυσίων αυτών.

Στην περίπτωση της Ελλάδας η απότομη αύξηση της μέσης υπολειπόμενης φυσικής διάρκειας του δημόσιου χρέους της είχε βραχυπρόθεσμα θετικά οφέλη, αφού οδήγησε σε μετάθεση της αποπληρωμής χρεολυσίων σε επόμενα χρόνια και συνεπώς σε μείωση των δανειακών αναγκών στο άμεσο χρονικό διάστημα. Μετά όμως την παρέλευση κάποιων ετών, πολλά από τα ομόλογα άρχισαν να λήγουν αυξάνοντας τις δανειακές υποχρεώσεις της χώρας (όπως είδαμε στο Διάγραμμα 5) και ακολούθως τη χρηματοπιστωτική αστάθεια του δημόσιου τομέα. Θα μπορούσε λοιπόν να ειπωθεί το εξής: το γεγονός ότι το δημόσιο χρέος της Ελλάδας χαρακτηρίζεται την τρέχουσα περίοδο της κρίσης από υψηλή μέση υπολειπόμενη φυσική διάρκεια πιθανότατα να παίζει θετικό ρόλο, καθώς συνεπάγεται ότι οι βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της χώρας είναι σχετικά λιγότερες από όσες θα ήταν αν η υπολειπόμενη διάρκεια ήταν μικρότερη. Από την άλλη όμως, η αύξηση του μακροπρόθεσμου δανεισμού τα προηγούμενα χρόνια ουσιαστικά είχε ως αποτέλεσμα τη μεταφορά δανειακών υποχρεώσεων στα επόμενα χρόνια. Αυτό υπονόμεισε τη μεσομακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους προς όφελος της βραχυπρόθεσμης, μεταθέτοντας ουσιαστικά για το μέλλον τα προβλήματα που υπήρχαν εξαιτίας των υψηλών δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα της Ελλάδας.²⁶

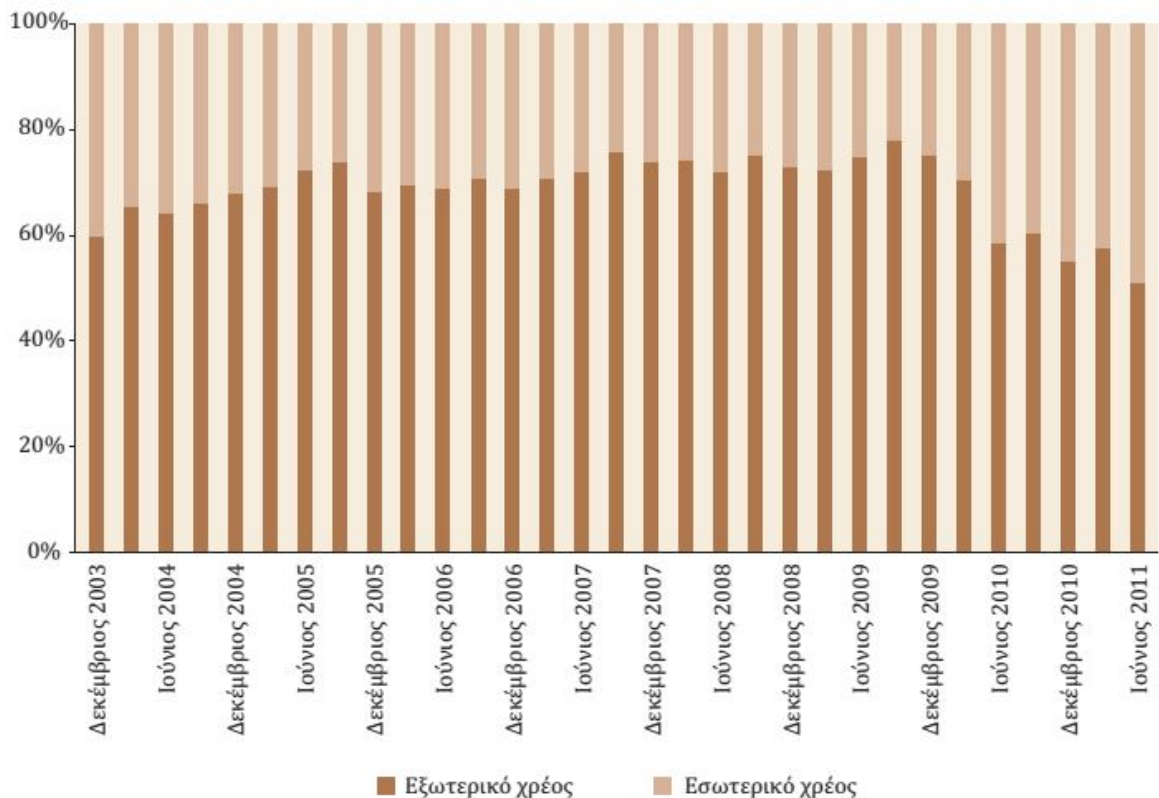
Χρειάζεται επιπλέον να επισημάνουμε ότι η αύξηση του μακροπρόθεσμου δημόσιου χρέους της Ελλάδας συνοδεύτηκε και από την προσέλκυση περισσότερων επενδυτών από το εξωτερικό. Πέρα από το γενικότερο κλίμα ευφορίας, σε αυτό συνέβαλε και η δημιουργία από το 1999 ενός ευνοϊκότερου φορολογικού περιβάλλοντος για τους μη εγχώριους διακρατητές Ελληνικών κρατικών ομολόγων.

Ως αποτέλεσμα, το ποσοστό του εξωτερικού χρέους στο σύνολο του χρέους αυξήθηκε και παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα ολόκληρη σχεδόν τη δεκαετία του 2000. Όπως μπορούμε να δούμε στο Διάγραμμα 11, την περίοδο 2003-2009 το ποσοστό του

²⁶Αργειτίης, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Rerorts) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ: 11 – 14, 29 – 37.

εξωτερικού χρέους στο σύνολο του χρέους της γενικής κυβέρνησης κυμάνθηκε προσεγγιστικά μεταξύ 60% και 75%.

Διάγραμμα 11: Εσωτερικό και εξωτερικό χρέος ως ποσοστό (%) του συνολικού χρέους, γενική κυβέρνηση, Ελλάδα, Δεκέμβριος 2003-Ιούνιος 2011

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος και Eurostat (2011)

Το γεγονός αυτό υποδηλώνει υψηλή εξάρτηση από εξωτερικούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και επενδυτές ως προς την επαναχρηματοδότηση του χρέους. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αυτή η εξάρτηση έκανε πιο εύθραυστη τη χρηματοπιστωτική κατάσταση του δημόσιου τομέα της Ελλάδας. Ο λόγος είναι ότι οι εξωτερικοί επενδυτές είναι σε γενικές γραμμές λιγότερο διατεθειμένοι από τους εγχώριους να συνεχίσουν να χρηματοδοτούν ένα δημόσιο χρέος όταν οι χρηματοοικονομικές και οικονομικές συνθήκες γίνονται δυσμενέστερες. Επιπλέον, μια χώρα με υψηλό εξωτερικό χρέος είναι περισσότερο επιρρεπής στις κερδοσκοπικές κινήσεις που γίνονται από τους επενδυτές στις διεθνείς αγορές χρήματος.

Συνοψίζοντας, τα στοιχεία που παραθέσαμε παραπάνω υποδηλώνουν την ύπαρξη ενός εύθραυστου χρηματοπιστωτικά δημόσιου τομέα στην Ελλάδα. Η κατάσταση αυτή επιδεινώθηκε τα τελευταία χρόνια πριν από την εκδήλωση της κρίσης εξαιτίας:²⁷

- ❖ της ιδιαίτερα έντονης αύξησης των δανειακών αναγκών και
- ❖ της μεγέθυνσης της εξάρτησης του δημόσιου τομέα από τις διεθνείς αγορές κεφαλαίου και τους ξένους επενδυτές.

Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξε η συμμετοχή της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ, που δημιούργησε συνθήκες για εύκολη πρόσβαση στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου. Παράλληλα, η αστάθεια του δημόσιου τομέα αυξήθηκε εξ ορισμού με την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ, εφόσον η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) δεν θεσμοθετήθηκε να έχει το ρόλο του «δανειστή της εσχάτης προσφυγής», με αποτέλεσμα η όποια αναταραχή στις αγορές ομολόγων να μην μπορεί να αντιμετωπιστεί με κάποιας μορφής άμεση χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

2.3. ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 2010 - 2013

Την ανοδική του πορεία συνέχισε το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης σύμφωνα με το Δελτίο Δημοσίου Χρέους (Μάρτιος 2013). Συγκεκριμένα στο τέλος Μαρτίου 2013 το δημόσιο χρέος ανήλθε στα €309,35 δις, αυξημένο κατά €3,82 δις σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2012. Αύξηση 10,36% (€29 δις) σημειώθηκε σε σχέση με το Μάρτιο του 2012 παρά το πρόγραμμα επαναγοράς ομολόγων το Δεκέμβριο του 2012.²⁸

²⁷ Αργειτής, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Reports) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, σελ: 11 – 14, 29 – 37.

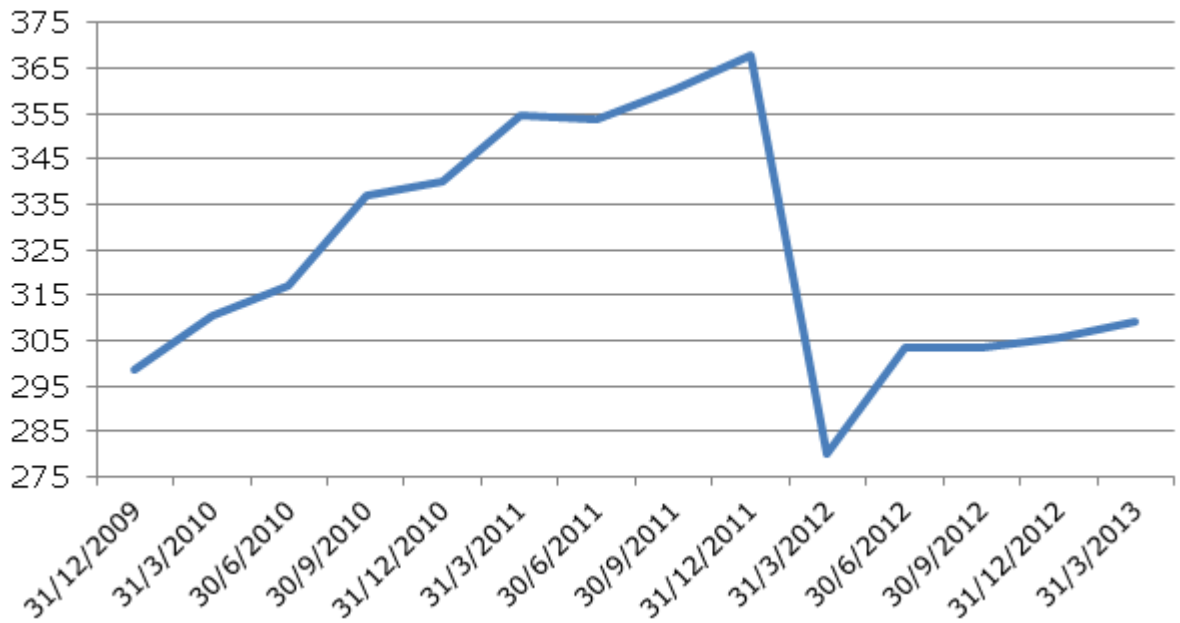
<http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/report4.pdf>, *Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Ανάκτηση από: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.

²⁸ <http://www.indeepanalysis.gr/?q=node/1353>, *Ελληνικό Δημόσιο Χρέος – Βαρσαμής Διονύσης 2013*, Ανάκτηση από: In Deep Analysis – Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

<http://www.minfin.gr/content-api/f/binaryChannel/minfin/datastore/86/68/e9/8668e9ebb44d3f42efd3f02e4afde4cd8f6e950f/application/pdf/%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF+%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%AF%CE%BF%CF%85+%CE%A7%CF%81%CE%AD%CE%BF%CF%85%CF%82%CE%9D%CE%BF69.pdf>, *Δελτίο Δημοσίου Χρέους*, Ανάκτηση από: Υπουργείο Οικονομικών.

Να σημειώσουμε ότι η μεγάλη πτώση που παρατηρείται από το Δεκέμβριο του 2011 στο Μάρτιο του 2012 οφείλεται στο πρώτο κούρεμα των ιδιωτών κατόχων Ελληνικού χρέους (PSI) (Διάγραμμα 12).²⁹

Διάγραμμα 12: Η Εξέλιξη του Δημόσιου Χρέους (δισ ευρώ)

Πηγή: Δελτίο Δημοσίου Χρέους (2013)

<http://www.eurocapital.gr/index.php/economy/economy-greece/public-debt-bulletin/index.1.html>, Δελτία Δημόσιου Χρέους, Ανάκτηση από: Eurocapital.

<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=513882>, Βρόχος τα 309 δισ. ευρώ του χρέους, Ανάκτηση από: Ηλεκτρονική Εφημερίδα Το Βήμα.

²⁹<http://www.indepanalysis.gr/?q=node/1353>, Ελληνικό Δημόσιο Χρέος – Βαρσαμής Διονύσης 2013, Ανάκτηση από: In Deep Analysis – Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

<http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/report4.pdf>, Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές, Ανάκτηση από: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.

Μετά από τρία χρόνια εφαρμογής του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής το επίπεδο του δημοσίου χρέους επανήλθε στα επίπεδα πριν την εφαρμογή του. Η αιτία της μη αποκλιμάκωσης του χρέους παρά το PSI και την επαναγορά των ομολόγων οφείλεται στα πακέτα βοήθειας από την Τρόικα για την αποπληρωμή των ληξιπρόθεσμων οφειλών και την αντιμετώπιση του προβλήματος ρευστότητας, τα οποία ανέρχονται στα € 205,1 δις.

Ωστόσο, παρά την επιστροφή του χρέους στα επίπεδα προ τριετίας θα πρέπει να τονίσουμε ότι έχουν αλλάξει οι όροι εξυπηρέτησής του. Συγκεκριμένα έχει παραταθεί το χρονικό διάστημα αποπληρωμής του, ενώ έχει μειωθεί το κόστος αποπληρωμής του.

Η Ελλάδα αποτελεί τη μοναδική ανεπτυγμένη χώρα από το 1930 η οποία οδηγήθηκε σε αναδιάρθρωση του χρέους της με αμοιβαία αποδοχή από μέρους των δανειστών της. Γρήγορα το πρόβλημα χρέους της Ελλάδας επέτεινε την κρίση χρέους και σε άλλες χώρες της Ευρωζώνης και κυρίως στην περιφέρεια, αρχικά σε Ιρλανδία και Πορτογαλία και στη συνέχεια στις ισχυρές οικονομίες της Ιταλίας και της Ισπανίας.

Το Μάιο του 2010 η Ελλάδα κατέφυγε στο μηχανισμό στήριξης υπογράφοντας το πρώτο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής λαμβάνοντας €110 δις επίσημης βοήθειας από το ΔΝΤ (€30 δις) και από τις Ευρωπαϊκές χώρες (€80 δις από Greek Loan Facility-GLF). Το Ελληνικό δημόσιο χρέος στο τέλος του 2009 ανερχόταν στο 127% του ΑΕΠ, ενώ σύμφωνα με το πρόγραμμα η Ελλάδα το 2012 θα μπορούσε να δανειστεί από τις αγορές. Το Δεκέμβριο του 2012 οι προσπάθειες για την επίλυση της κρίσης χρέους κλιμακώθηκαν με σκοπό την περαιτέρω μείωση του χρέους που κατείχαν οι ιδιώτες επενδυτές, την παροχή επιπρόσθετης οικονομικής βοήθειας από τον EFSF, την επαναγορά ομολόγων, και τη μείωση των επιτοκίων από τα δάνεια του επίσημου τομέα.

Ωστόσο, η προσπάθεια να καταστεί βιώσιμο το δημόσιο χρέος μέσω επαναχρηματοδότησης και αναδιάρθρωσης προσέκρουσε στη συρρίκνωση του παραγόμενου προϊόντος. Οι αρχικές εκτιμήσεις του ΔΝΤ προέβλεπαν αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ από €237 δις το 2009 σε €260 δις το 2015. Ωστόσο, τον Οκτώβριο του 2012 ο στόχος αναθεωρήθηκε στα €195 δις για το 2015. Το μέγεθος της δημοσιονομικής προσαρμογής που συντελέστηκε την περίοδο 2009-2012 σε πραγματικούς όρους ανήλθε σε 24% μείωση των πρωτογενών δαπανών.

Στα τέλη Απριλίου 2012 η Ελλάδα αντάλλαξε με επιτυχία €200 δις χρέους που κατείχαν οι ιδιώτες με ομόλογα διάρκειας 10 έως 30 χρόνια στο 31,5% της αρχικής τους αξίας και επιτόκιο της τάξης του 2% με 4,3%. Η άμεση επίδραση ήταν η μείωση του ακαθάριστου χρέους κατά €107 δις αντιπροσωπεύοντας το 53,5% της ονομαστικής

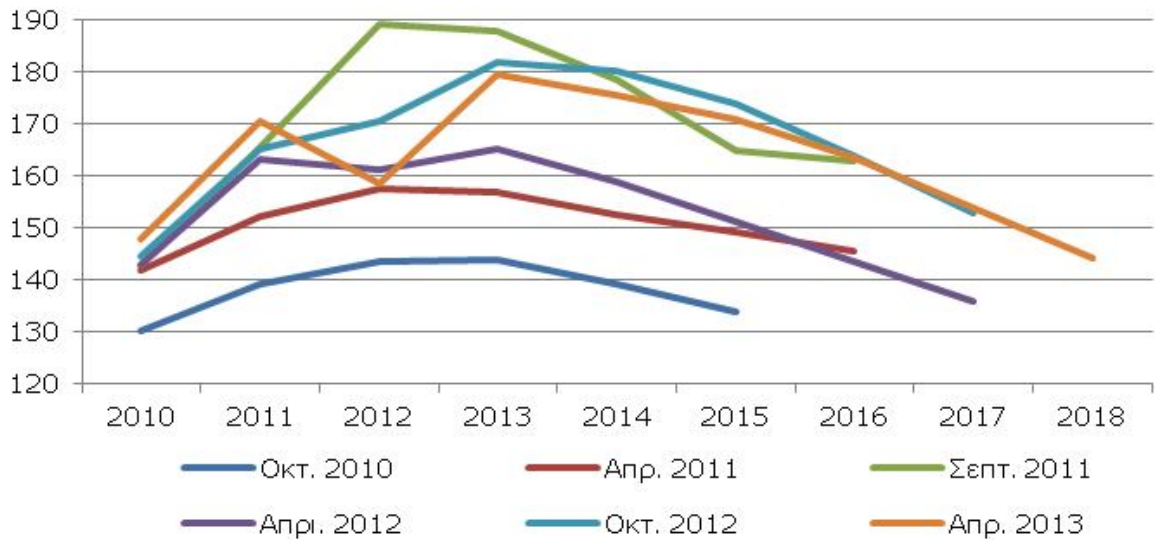
αξίας του Ελληνικού χρέους που κατείχαν οι ιδιώτες. Τα δάνεια του επίσημου τομέα εξαιρέθηκαν (€21 δις ΔΝΤ, €53 δις GLF, €57 δις ΕΚΤ από το Πρόγραμμα Αγοράς Κρατικών Ομολόγων-SMP), ενώ η ανάγκη των €22 δις για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών περιόρισε το τελικό αποτέλεσμα της μείωσης του χρέους. Η καθαρή μείωση του χρέους ήταν εν τέλει €85 δις (23,9% του συνολικού χρέους όπως είχε διαμορφωθεί στο τέλος του 2011). Ως εκ τούτου η εφαρμογή του PSI περιόρισε το χρέος κάτι λιγότερο από 25% χωρίς να μπορέσει να το καταστήσει βιώσιμο.

Η πολιτική αβεβαιότητα που επικράτησε το δεύτερο τετράμηνο του 2012 λειτούργησε ανασταλτικά στην πρόοδο εφαρμογής του προγράμματος. Σε αυτό συντέλεσε και το ενδεχόμενο εξόδου από το ευρώ, θέση την οποία υπερθεμάτιζαν δυνάμεις της αντιπολίτευσης. Οι εκλογές του Ιουνίου λειτούργησαν προς την κατεύθυνση αποκατάστασης της πολιτικής αστάθειας περιορίζοντας τις φωνές για έξοδο από το ευρώ. Οι προοπτικές για οικονομική ανάκαμψη στα τέλη του 2012 ήταν πιο ζοφερές σε σχέση με ένα έτος νωρίτερα. Έτσι οι εκτιμήσεις του ΔΝΤ για το ρυθμό μεγέθυνσης της Ελληνικής οικονομίας αναθεωρήθηκαν προς τα κάτω. Η καθυστέρηση επίτευξης πρωτογενούς πλεονάσματος 4,5% του ΑΕΠ κατά δύο χρόνια συντέλεσε στην περαιτέρω κλιμάκωση του λόγου του χρέους ως προς το ΑΕΠ.

Στα τέλη Νοεμβρίου του 2012 οι Υπουργοί Οικονομικών της Ευρωζώνης και το ΔΝΤ συμφώνησαν σε ένα νέο γύρο ελάφρυνσης του χρέους, αυτή τη φορά όμως για τον επίσημο τομέα. Το πακέτο των ελαφρύνσεων περιελάμβανε: χαμηλότερα επιτόκια στα διμερή διακρατικά δάνεια από το GLF, επαναγορά του χρέους, αναβολή καταβολής δόσεων σε δάνεια του EFSF και επιστροφή των κερδών της ΕΚΤ από την αγορά Ελληνικών τίτλων στη δευτερογενή αγορά. Συνολικά περικόπηκαν €40 δις ώστε το 2020 ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ να μην ξεπερνά το 124% και το 2022 το 110%. Στα μέσα Δεκεμβρίου η Ελληνική κυβέρνηση αγόρασε χρέος €31,9 δις για €11,29 δις.

Μια σημαντική αλλαγή στις προβλέψεις του ΔΝΤ για την εξέλιξη του χρέους είναι η δραστική μείωση των αναμενόμενων εσόδων από τις αποκρατικοποιήσεις (Διάγραμμα 13). Ενώ το Μάιο του 2012 είχαν προβλεφθεί μέσα ετήσια έσοδα από αποκρατικοποιήσεις €5 δις, το νέο πρόγραμμα μείωσε το στόχο στα €2 δις την περίοδο 2013-16 για να αυξηθούν στα €4 δις μέχρι το 2020.

Διάγραμμα 13: Δημόσιο Χρέος (% του ΑΕΠ)

Πηγή: IMF-World Economic Outlook (2013)

Οι λόγοι οι οποίοι οδήγησαν στην αύξηση του χρέους στην Ελλάδα μεταξύ άλλων είναι οι παρακάτω:³⁰

- ❖ Μείωση του ονομαστικού ΑΕΠ. Η Ελληνική οικονομία για έκτη συνεχή χρονιά βρίσκεται σε ύφεση με τη μείωση του ΑΕΠ να συμβάλει κατά 8% στην αύξηση του χρέους. Η δημοσιονομική και εξωτερική προσαρμογή δημιουργεί αντικρουόμενους στόχους. Για τη μείωση των εξωτερικών ανισορροπιών απαραίτητη είναι η εσωτερική υποτίμηση, ωστόσο η μείωση των τιμών επιδεινώνει τη δημοσιονομική προσαρμογή καθώς ο παρανομαστής του λόγου χρέος προς ΑΕΠ μειώνεται. Ταυτόχρονα για να μείνουν σταθερές οι τιμές θα πρέπει το παραγόμενο προϊόν να παραμείνει ασθενές.
- ❖ Η υστέρηση των εσόδων σε σχέση με τις δαπάνες παραμένει κινητήρια δύναμη της αύξησης του χρέους.
- ❖ Η πολιτική αστάθεια και η αυξημένη αβεβαιότητα (πρώτο εξάμηνο του 2013) σχετικά με την παραμονή της χώρας στο κοινό νόμισμα επιδείνωσαν το ήδη αρνητικό κλίμα.

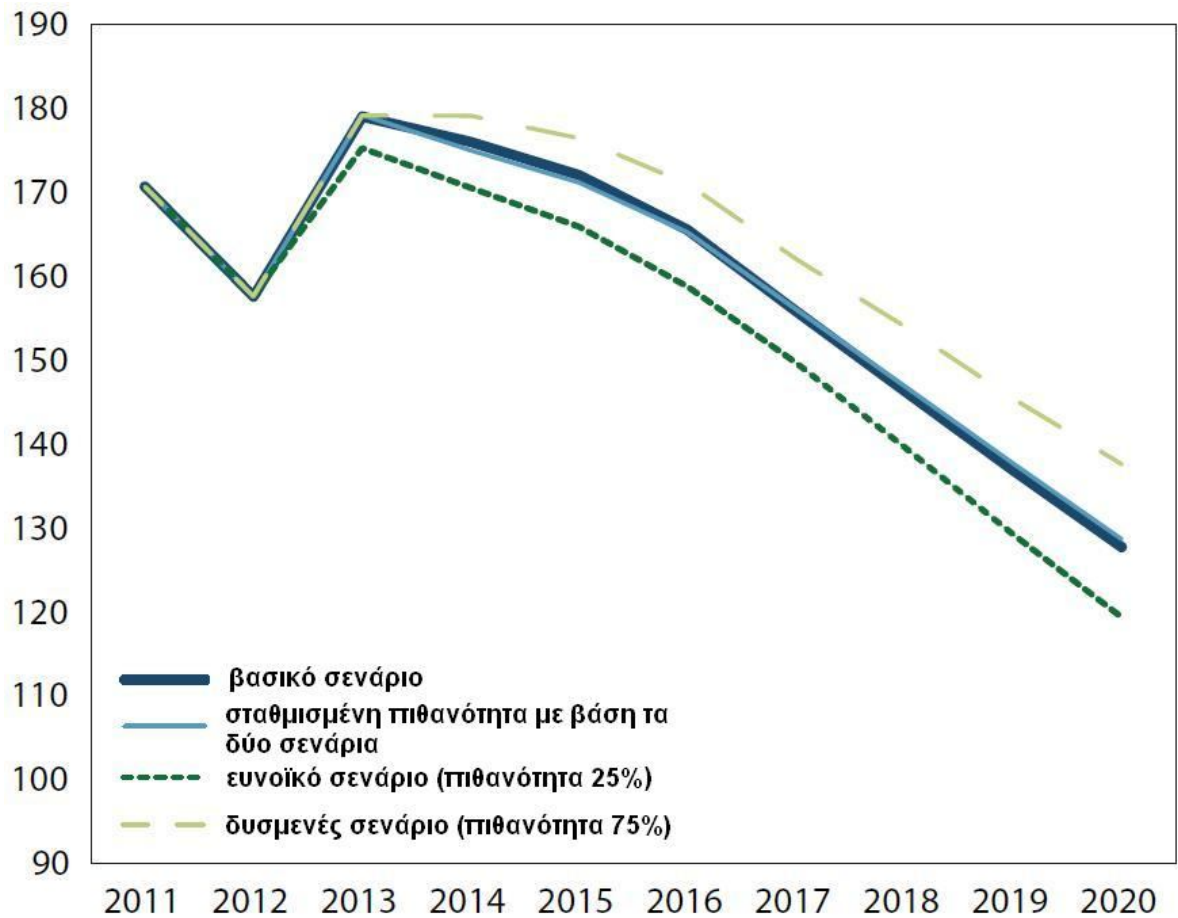
³⁰Goldman Sacks, (2013), *European Economics Analyst*, Issue No. 13/08, p: 6-12.

- ❖ Η καθυστέρηση υλοποίησης των απαραίτητων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας. Οι διαρθρωτικές μεταβολές στην αγορά εργασίας για παράδειγμα οδήγησαν στη προσαρμογή των μισθών και στη μείωση του μοναδιαίου κόστους, ωστόσο οι έμμεσοι φόροι, ο καθορισμός των τιμών σε πολλούς κλάδους και η προστασία των κλειστών επαγγελμάτων συνέβαλαν στη διατήρηση των τιμών σε υψηλά επίπεδα.
- ❖ Η καθυστέρηση της πορείας των αποκρατικοποιήσεων και τα περιορισμένα έσοδα δε συντέλεσαν στη μείωση του χρέους όσο αναμενόταν.
- ❖ Μελλοντικά δε θα πρέπει να αγνοήσουμε την αύξηση του προσδόκιμου ζωής και τη γήρανση του πληθυσμού που θα οδηγήσουν σε αύξηση για νοσηλευτική δαπάνη και μείωση του ενεργά οικονομικού πληθυσμού.

Ο Cline (2013) χρησιμοποιώντας το βασικό μακροοικονομικό σενάριο του IMF και το European Debt Simulation Model (EDSM) προχωράει σε εκτίμηση του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ μέχρι το 2020 (Διάγραμμα 14). Το Διάγραμμα 14 απεικονίζει τα σενάρια εξέλιξης του δημοσίου χρέους μέχρι το 2020: το βασικό σενάριο (όπως υιοθετεί και το ΔΝΤ), το ευνοϊκό σενάριο με πιθανότητα υλοποίησης 25%, το δυσμενές σενάριο με πιθανότητα υλοποίησης 75%, και το σταθμισμένο όρο των δύο σεναρίων.³¹

³¹Cline, W., (2013), *Debt Restructuring and Economic Prospects in Greece*, Peterson Institute for International Economics, p: 10-17.

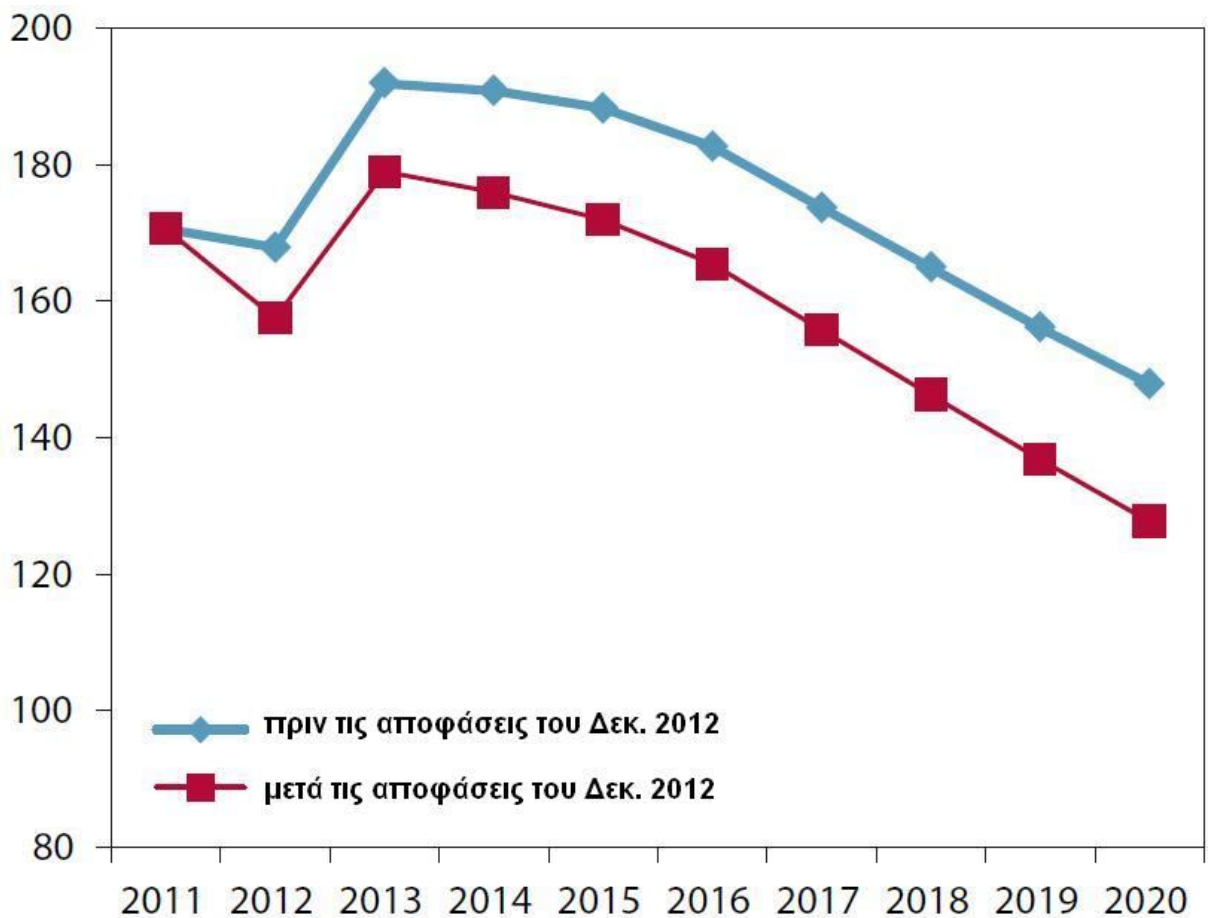
Διάγραμμα 14: Προβλέψεις για το Ελληνικό χρέος μέχρι το 2020

Πηγή: Cline (2013)

Το βασικό σενάριο προβλέπει αύξηση του χρέους από 158% του ΑΕΠ το 2012 σε 179% του ΑΕΠ το 2013 και εν συνεχεία σταδιακή μείωση στο 128% του ΑΕΠ μέχρι το 2020. Σύμφωνα με το ευνοϊκό σενάριο το χρέος το 2020 θα ανέρχεται στο 119% του ΑΕΠ, ενώ το δυσμενές σενάριο προβλέπει λόγο χρέους προς ΑΕΠ 138% το 2020.

Διάγραμμα 15: Προβλέψεις για το Ελληνικό Χρέος Μέχρι το 2020 με Βάση το Βασικό Σενάριο Μετά τις Αποφάσεις του Δεκεμβρίου 2012

Πηγή: Cline (2013)

Την επίδραση της μείωσης του χρέους και της επαναγοράς ομολόγων στην εξέλιξη του χρέους το Δεκέμβριο του 2012 παρουσιάζει το Διάγραμμα 15. Το νέο βασικό σενάριο για το χρέος είναι κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο σε σχέση με το βασικό σενάριο, αντικαθρεπτίζοντας την επαναγορά του χρέους. Η διαφορά φαίνεται να διευρύνεται και να πλησιάζει το 20% το 2020 εξαιτίας των χαμηλότερων τοκοχρεολυσίων και της επιστροφής των κερδών της ΕΚΤ από την αγορά Ελληνικών ομολόγων. Για τα επόμενα χρόνια το χρέος θα μπορέσει να είναι διαχειρίσιμο λόγω του PSI.

Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Cline (2013) παρά τη μείωση του λόγου του χρέους μέχρι το 2020 είναι πολύ πιθανόν να χρειαστεί επιπλέον αναδιάρθρωση στο μέλλον. Ο στόχος του 120% ως ορόσημο για την πιστοληπτική αξιοπιστία μιας χώρας η

οποία έχει προχωρήσει σε μια τόσο μεγάλη αναδιάρθρωση του χρέους της ίσως να μην εκληφθεί από τις αγορές ως ικανοποιητικός. Μάλιστα ενδέχεται οι αγορές να επιβάλλουν υψηλότερο πριμ κινδύνου σε χώρες που έχουν προχωρήσει σε αναδιάρθρωση χρέους. Κατά συνέπεια αναμένουμε τα επιτόκια των Ελληνικών ομολόγων να συνεχίσουν να είναι υψηλότερα σε σχέση με άλλες ομοιοπαθείς χώρες σε βάθος χρόνου.³²

³²Cline, W., (2013), *Debt Restructuring and Economic Prospects in Greece*, Peterson Institute for International Economics, p: 10-17.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 2008

Από τον Μάιο του 2010, η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει οικονομική στήριξη στην Ελλάδα, στο πλαίσιο της απότομης επιδείνωσης των χρηματοδοτικών της συνθηκών. Οι στόχοι είναι:³³

- ❖ Να υποστηριχθούν οι προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης για αποκατάσταση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας.
- ❖ Να εφαρμοστούν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις προκειμένου να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.
- ❖ Να τεθούν τα θεμέλια για διατηρήσιμη οικονομική ανάπτυξη.
- ❖ Να ανακεφαλαιοποιηθεί το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

3.1. ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

Η πρώτη εκ των δύο δανειακών συμβάσεων ύψους €110δισ (€80 δισ από την ΕΕ με τη μορφή διμερών δανείων μεταξύ της Ελλάδας και κρατών-μελών της Ευρωζώνης και €30 δισ από το ΔΝΤ), εκ των οποίων αξιοποιήθηκαν τα €73 δισ, υπεγράφη το Μάιο του 2010, στοχεύοντας στην κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών της Γενικής Κυβέρνησης τα επόμενα 2 - 3 έτη και την σταδιακή αποκατάσταση της πρόσβασης της Ελλάδας στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές από το 2012 και μετά.

Η εν λόγω δανειακή σύμβαση συνοδεύτηκε από πρόγραμμα επιθετικής δημοσιονομικής σύσφιξης και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στηριζόμενο στους ακόλουθους τρεις στρατηγικούς πυλώνες.³⁴

³³ http://ec.europa.eu/greece/news/economic-news/economic2_el.htm, *Οικονομική Επικαιρότητα* – Υποστήριξη στην Ελλάδα, Ανάκτηση από: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

³⁴ http://www.kepp.gr/uploads/Omilies/ekdilosi_trapezes_anakampsi/meleth_kepp_ioulios_2013.pdf, *Κρίση και Προοπτικές Ανάπτυξης – Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας*, Ανάκτηση από: Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής.

1. Την επανεδραίωση της δημοσιονομικής σταθερότητας και της βιωσιμότητας του δημοσίου χρέους της χώρας
2. Την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας μέσω διαθρωτικών μεταρρυθμίσεων και ενός προγράμματος εσωτερικής υποτίμησης, με στόχο την μείωση του γενικού επιπέδου τιμών και του κόστους εργασίας
3. Την σταθεροποίηση του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος

Πίνακας 1: Τα ποσά που έχει λάβει η Ελλάδα έως τώρα στα πλαίσια του Πρώτου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής

Πρώτο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής της Ελλάδας (σε δις €)				
Εκταμιεύσεις	Ημερομηνία	Ποσά προερχόμενα από την Ευρωζώνη	Ποσά προερχόμενα από το ΔΝΤ	Σύνολο
1 ^η	Μάιος 2010	14,5	5,5	20,0
2 ^η	Σεπτέμβριος 2010	6,5	2,6	9,1
3 ^η	Δεκ. 2010 / Ιαν. 2011	6,5	2,5	9,0
4 ^η	Μάρτιος 2011	10,9	4,1	15,0
5 ^η	Ιούλιος 2011	8,7	3,2	11,9
6 ^η	Δεκέμβριος 2011	5,8	2,2	8,0
	Σύνολο	52,9	20,1	73,0

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014)

Έπειτα από μια σύντομη περίοδο αισιοδοξίας για την πορεία του πρώτου προγράμματος προσαρμογής, η δυναμική για την εφαρμογή των συμφωνηθέντων μεταρρυθμίσεων επιβραδύνθηκε εν μέσω κοινωνικών και πολιτικών αντιδράσεων, όπως και λόγω αυξανόμενων αμφιβολιών για την ικανότητα αρχών και κυβερνήσεων να αντιμετωπίσουν με πειστικό τρόπο την εντεινόμενη κρίση στην περιφέρεια της Ευρωζώνης.³⁵

³⁵http://www.kepp.gr/uploads/Omilies/ekdilosi_trapezes_anakampsi/meleth_kepp_ioulios_2013.pdf

Κρίση και Προοπτικές Ανάπτυξης – Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας, Ανάκτηση από: Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής.

3.2. ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

Υπό τις συνθήκες που περιγράφονται παραπάνω και στοχεύοντας στην αποφυγή μιας άτακτης χρεοκοπίας της χώρας, η οποία θα είχε δυσμενέστερες επιπτώσεις για τη σταθερότητα της Ευρωζώνης, οι αρχές της χώρας υπέγραψαν το Μάρτιο του 2012 νέα δανειακή σύμβαση (δεύτερο πρόγραμμα προσαρμογής για την περίοδο 2012-2014). Η νέα δανειακή σύμβαση στηριζόταν στους ίδιους στρατηγικούς πυλώνες με την προηγούμενη.³⁶

Συνολικά, το Δεύτερο Πρόγραμμα προβλέπει οικονομική ενίσχυση ύψους 164,5 δις € (€144,7 δις από την Ευρωζώνη μέσω του EFSF και €19,8 δις από το ΔΝΤ - προστέθηκαν και τα ποσά του Πρώτου Προγράμματος που δεν είχαν αξιοποιηθεί) μέχρι το τέλος του 2016, κατόπιν επέκτασης της πορείας δημοσιονομικής προσαρμογής της Ελλάδας.³⁷

Οι πόροι στόχευαν:³⁸

1. Στην χρηματοδότηση ενός μεγάλου προγράμματος αναδιάρθρωσης του δημοσίου χρέους της χώρας με την συνδρομή του ιδιωτικού τομέα (PSI)
2. Στην ολοκλήρωση προγράμματος ανακεφαλαιοποίησης του εγχώριου τραπεζικού συστήματος
3. Στην κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών της Γενικής Κυβέρνησης για την περίοδο 2012 -2014. Τέλος, το νέο πρόγραμμα προσαρμογής συμπεριλάμβανε σειρά βελτιώσεων στους όρους δανεισμού της Ελλάδας από τον επίσημο τομέα σε σχέση με το πρώτο πρόγραμμα

Σε αντίθεση με το Πρώτο Πρόγραμμα που χρηματοδοτήθηκε βάσει διμερών δανείων, το Δεύτερο Πρόγραμμα χρηματοδοτείται -από την πλευρά των κρατών-μελών

³⁶http://www.kepp.gr/uploads/Omilies/ekdilosi_trapezes_anakampsi/meleth_kepp_ioulios_2013.pdf,

Κρίση και Προοπτικές Ανάπτυξης – Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας, Ανάκτηση από: Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής.

³⁷http://ec.europa.eu/greece/news/economic-news/economic2_el.htm, *Οικονομική Επικαιρότητα – Υποστήριξη στην Ελλάδα*, Ανάκτηση από: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

³⁸http://www.kepp.gr/uploads/Omilies/ekdilosi_trapezes_anakampsi/meleth_kepp_ioulios_2013.pdf,

Κρίση και Προοπτικές Ανάπτυξης – Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας, Ανάκτηση από: Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής.

της Ευρωζώνης- από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (European Financial Stability Facility - EFSF), το οποίο τέθηκε σε πλήρη λειτουργία τον Αύγουστο 2010.

Πίνακας 2: Τα ποσά που έχει λάβει η Ελλάδα έως τώρα στα πλαίσια Δεύτερου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής

Δεύτερο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής της Ελλάδας (σε δις €)				
Εκταμιεύσεις	Ημερομηνία	Ποσά προερχόμενα από τον μηχανισμό EFSF	Ποσά προερχόμενα από το ΔΝΤ	Σύνολο
1	Μάρτιος-Ιούνιος 2012	74	1,6	75,6
2.1	Δεκέμβριος 2012	34,3	-	34,3
2.2	Ιανουάριος 2013	7,2	-	7,2
2.3	Ιανουάριος 2013	2,0	3,24	5,24
2.4	Φεβρουάριος 2013	2,8	-	2,8
2.5	Μάιος 2013	2,8	-	2,8
3.1	Μάιος 2013	4,2	1,74	5,94
3.2	Ιούνιος 2013	3,3	-	3,3
4.1	Ιούλιος 2013	2,5	1,8	4,3
4.2	Δεκέμβριος 2013	0,5	-	0,5

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014)

Η πρώτη εκταμίευση του Δεύτερου Προγράμματος κατατέθηκε σε επτά δόσεις, από τον Μάρτιο έως τον Ιούνιο του 2012.

Η δεύτερη εκταμίευση είχε συνολικό ύψος €52,34 δις (EFSF και ΔΝΤ) και κατατέθηκε σε πολλές δόσεις μεταξύ Δεκεμβρίου 2012 και Μαΐου 2013.

Τα €7,2 δις ήταν διαθέσιμα από τις 28 Ιανουαρίου 2013 για να καλύψουν το κόστος ανακεφαλαιοποίησης και εξυγίανσης των τραπεζών, το οποίο εκταμιεύθηκε στις 31 Μαΐου 2013 κατά αίτημα των Ελληνικών αρχών.

Η τρίτη εκταμίευση είχε συνολικό ύψος 9,24 δις ευρώ (EFSF και ΔΝΤ) και κατατέθηκε σε δύο δόσεις το Μάιο και τον Ιούνιο του 2013.

Η τέταρτη εκταμίευση ανήλθε συνολικά σε 4,8 δις ευρώ (EFSF και ΔΝΤ). Η δόση του EFSF θα κατατεθεί σε δύο δόσεις. Η πρώτη δόση, ύψους 2,5 δις ευρώ, εκταμιεύθηκε στις 31 Ιουλίου 2013. Συγχρόνως, μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα 1,5 δις

ευρώ από τα έσοδα που λαμβάνουν οι εθνικές κεντρικές τράπεζες της Ευρωζώνης από το χαρτοφυλάκιο τίτλων SMP, τα οποία δεν προσμετρούνται στο χρηματοδοτικό κονδύλιο. Η δεύτερη δόση, ύψους 0,5 δις ευρώ, εκταμιεύθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2013. Όπως και στην προηγούμενη δόση, μεταφέρθηκαν επίσης 0,5 δις ευρώ από τα έσοδα που λαμβάνουν οι εθνικές κεντρικές τράπεζες της Ευρωζώνης από το χαρτοφυλάκιο τίτλων SMP, τα οποία δεν προσμετρούνται στο χρηματοδοτικό κονδύλιο.³⁹

3.3. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΟΔΕΣΜΕΥΣΗΣ ΔΟΣΕΩΝ

Πριν την αποδέσμευση κάθε εκταμίευσης του ευρωπαϊκού δανείου, η οποία πρέπει να εγκριθεί από το Eurogroup, κλιμάκια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου επισκέπτονται από κοινού την Ελλάδα. Στόχος αυτής της επίσκεψης είναι να αξιολογήσουν τη συμμόρφωση με τους όρους και τις προϋποθέσεις του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής.

Στη συνέχεια η Επιτροπή, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, δημοσιεύει τα πορίσματά των ευρωπαϊκών Υπηρεσιών. Η Έκθεση αυτή αποτελεί τη βάση για την αναθεώρηση του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής και περιέχει στο Παράρτημά της τα ακόλουθα επικαιροποιημένα έγγραφα του Προγράμματος:⁴⁰

- ❖ το Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής (Memorandum of Economic and Financial Policies- MEFP)
- ❖ το Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής (Memorandum of Understanding on Specific Economic Policy Conditionality- MoU)
- ❖ το Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης (Technical Memorandum of Understanding- TMU)

Η αποδέσμευση κάθε εκταμίευσης του δανείου του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου εγκρίνεται με ξεχωριστή διαδικασία από το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ.

³⁹http://ec.europa.eu/greece/news/economic-news/economic2_el.htm, *Οικονομική Επικαιρότητα* – Υποστήριξη στην Ελλάδα, Ανάκτηση από: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

⁴⁰http://ec.europa.eu/greece/news/economic-news/economic2_el.htm, *Οικονομική Επικαιρότητα* – Υποστήριξη στην Ελλάδα, Ανάκτηση από: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η σταδιακή οριστικοποίηση των δημοσιονομικών μεγεθών δείχνει, ότι, τουλάχιστον όσον αφορά τον Κρατικό Προϋπολογισμό, η βελτίωση είναι μεγαλύτερη της αναμενομένης. Ειδικότερα, όπως φαίνεται στον Πίνακα 3, το καθαρό έλλειμμα διαμορφώθηκε στο 3%, έναντι 3,3% που ήταν η αρχική εκτίμηση. Η βελτίωση αυτή οφείλεται εξολοκλήρου στις καλύτερες επιδόσεις του πρωτογενούς ισοζυγίου, το οποίο φαίνεται να κλείνει με πλεόνασμα €600 εκατ., αντί επίτευξης σχεδόν ισοσκελισμού, όπως είχε εκτιμηθεί κατά την κατάθεση του Προϋπολογισμού 2014.⁴¹

Πίνακας 3: Ισοζυγία Κρατικού Προϋπολογισμού

	€ εκατ.	2012	2013	2014
Πρωτογενές ισοζύγιο		-3.465	603	4.597
	(% του ΑΕΠ)	-1,8%	0,3%	2,5%
Τακτικός Π/Υ		-951	2.658	6.395
	(% του ΑΕΠ)	-0,5%	1,5%	3,5%
ΠΔΕ		-2.513	-2.055	-1.798
	(% του ΑΕΠ)	-1,3%	-1,1%	-1,0%
Τόκοι		12.224	6.044	6.150
	(% του ΑΕΠ)	6,3%	3,3%	3,4%
Καθαρό ισοζύγιο		-15.688	-5.441	-1.553
	(% του ΑΕΠ)	-8,1%	-3,0%	-0,8%

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών (2014)

Σε ότι αφορά την εξέλιξη του καθαρού ισοζυγίου του Κρατικού Προϋπολογισμού το 2014, αξίζει να αναφερθεί ότι η αναμενόμενη βελτίωση σε σύγκριση με το 2012 προέρχεται κατά 80% από το πρωτογενές αποτέλεσμα και κατά 20% από τους τόκους, ενώ η βελτίωση του πρωτογενούς ισοζυγίου

⁴¹http://www.iobe.gr/docs/events/ECO_Q1_14_REP_GR.pdf, *Ελληνική Οικονομία 1/14*, Ανάκτηση από: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών.

στηρίζεται κατά τα 2/3 στη μείωση των δαπανών και 1/3 στην αύξηση των εσόδων. (Πίνακες 4-5)⁴²

Πίνακας 4: Έξοδα Κρατικού Προϋπολογισμού 2012-2014

€ εκατ.	2012	2013	2014
ΕΣΟΔΑ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	51.925	53.018	54.695
ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠ.	48.325	48.423	49.693
ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΦΟΡΩΝ ΤΑΚΤ. ΠΡΟΫΠ.	3.172	3.105	2.789
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ ΤΑΚΤ. ΠΡΟΫΠ.	51.497	51.528	52.482
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	47.179	44.614	45.661
ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	21.097	20.065	21.574
<i>Φόροι εισοδήματος</i>	<i>13.311</i>	<i>11.497</i>	<i>12.908</i>
<i>Φόροι στην περιουσία</i>	<i>2.857</i>	<i>2.991</i>	<i>3.937</i>
<i>Άμεσοι φόροι Π.Ο.Ε</i>	<i>1.812</i>	<i>2.826</i>	<i>1.967</i>
<i>Λοιποί άμεσοι φόροι</i>	<i>3.116</i>	<i>2.752</i>	<i>2.762</i>
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	26.082	24.548	24.087
<i>Φόροι συναλλαγών</i>	<i>15.686</i>	<i>14.665</i>	<i>14.040</i>
<i>Φόροι κατανάλωσης</i>	<i>9.627</i>	<i>8.994</i>	<i>9.134</i>
<i>Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ</i>	<i>452</i>	<i>533</i>	<i>632</i>
<i>Λοιποί έμμεσοι</i>	<i>318</i>	<i>355</i>	<i>281</i>
ΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	4.318	6.914	6.821
ΑΠΟΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟ Ε.Ε.	246	183	279
ΜΗ ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	1.821	4.272	3.547
ΑΔΕΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	15	86	230
ΛΟΙΠΑ	2.237	2.374	2.765
ΠΔΕ	3.601	4.595	5.002

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών (2014)

⁴²http://www.iobe.gr/docs/events/ECO_Q1_14_REP_GR.pdf, *Ελληνική Οικονομία 1/14*, Ανάκτηση από: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών.

Πίνακας 5: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού 2012-2014

€ εκατ.	2012	2013	2014
ΣΥΝΟΛΟ ΚΡΑΤΙΚΟΥ Π/Υ	67.614	58.459	56.248
ΣΥΝΟΛΟ ΤΑΚΤΙΚΟΥ Π/Υ	61.499	51.809	49.448
ΤΟΚΟΙ	12.224	6.044	6.150
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	49.276	45.765	43.298
ΑΠΟΔΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ	20.511	18.422	18.412
Αποδοχές	13.561	12.067	11.860
Λοιπές παροχές	386	506	512
Συντάξεις	6.564	5.850	6.040
ΑΣΦΑΛΙΣΗ, ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ, ΚΟΙΝ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	17.134	15.922	13.269
Επιχορηγήσεις ασφαλιστικών ταμείων	13.967	12.262	10.116
Επιχορήγηση στον ΟΑΕΔ	499	477	505
Κοινωνική προστασία	1.267	1.529	1.538
Επιχορηγήσεις νοσοκομείων	1.401	1.654	1.111
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	8.157	7.872	6.722
Επιχορηγήσεις	1.882	1.936	1.534
Καταναλωτικές δαπάνες	2.066	1.732	1.754
Αντικριζόμενες δαπάνες	2.462	2.669	2.082
Λοιπές δαπάνες *	1.747	1.535	1.352
ΑΠΟΔΙΔΟΜΕΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	3.474	3.549	3.774
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ	0	0	1.120
Π.Δ.Ε.	6.114	6.650	6.800
<i>* Περιλαμβάνει κόστη EFSF, εξοπλιστικές δαπάνες και πληρωμές εγγυήσεων.</i>			

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών (2014)

Ιδιαίτερα για τα έσοδα, επισημαίνεται ότι η αύξησή τους πέρυσι αποδίδεται κυρίως στα έσοδα από ANFAs και SMPs (εμφανίζονται στα μη τακτικά έσοδα), καθώς και στα αυξημένα έσοδα του ΠΔΕ, τα οποία υπερκάλυψαν τη μείωση των φορολογικών εσόδων. Αυτό σημαίνει ότι στο μέλλον, όταν τα μη τακτικά έσοδα θα περιοριστούν, η διαφορά θα πρέπει να καλυφθεί από την ανάκαμψη των φορολογικών εσόδων, η οποία με τη σειρά της θα πρέπει να είναι το αποτέλεσμα των φορολογικών μεταρρυθμίσεων και της ανάκαμψης των ρυθμών μεγέθυνσης της οικονομίας.

Όσον αφορά στις πρωτογενείς δαπάνες, η μείωσή τους στηρίζεται κατά κύριο λόγο στον περιορισμό των επιχορηγήσεων των ασφαλιστικών ταμείων, λόγω των

παρεμβάσεων στο ασφαλιστικό σύστημα και το σύστημα υγείας, δευτερευόντως στη συγκράτηση των αποδοχών και πολύ λιγότερο στη μείωση των δαπανών για συντάξεις.

Αν και τα διαθέσιμα στοιχεία για τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2014 δεν είναι επαρκή για να αξιολογηθεί η εκτέλεση του, οι πρώτες ενδείξεις είναι ενθαρρυντικές, με τη διαμόρφωση ενός πρωτογενούς πλεονάσματος της τάξης των €2 δις σε αυτό το χρονικό διάστημα. Συγκεκριμένα, τα έσοδα παρουσιάζουν αύξηση 9,6% (έναντι προϋπολογισθείσας ετήσιας αύξησης 3,2%). Η εξέλιξη αυτή βασίζεται κυρίως στην πολύ υψηλή εισροή μη φορολογικών εσόδων (περιλαμβανομένων και αυτών του ΠΔΕ). Σε αυτό το σημείο επισημαίνεται ότι τα φορολογικά έσοδα, προ επιστροφών, σημείωσαν μείωση 1,1%, έναντι αύξησης 2,3% που προβλέπει ο Προϋπολογισμός για το τρέχον έτος. Παρόλα αυτά εκτιμάται ότι αυτό είναι αποτέλεσμα του χρονισμού είσπραξης των φορολογικών εσόδων, τα οποία αναμένεται να επανέλθουν σε καλύτερα επίπεδα στο δεύτερο εξάμηνο του έτους (Πίνακας 6). Όσον αφορά στις δαπάνες, οι πρωτογενείς δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού εμφανίζουν πολύ ισχυρότερη συγκράτηση από την προϋπολογισθείσα (-13,7% έναντι -5,4%). Αυτό συμβαίνει στις κατηγορίες δαπανών «Αποδοχές και συντάξεις» και «Ασφάλιση, περίθαλψη κοινωνική προστασία», ενώ αντίθετη είναι η εικόνα στις υπόλοιπες κατηγορίες. (Πίνακας 7)

Γενικά, δεν υπάρχει προς το παρόν σαφής εικόνα για το αν η συγκράτηση των δαπανών πέρα από τα όρια του Προϋπολογισμού θα συνεχιστεί στο υπόλοιπο του έτους.⁴³

⁴³http://www.iobe.gr/docs/events/ECO_Q1_14_REP_GR.pdf, *Ελληνική Οικονομία 1/14*, Ανάκτηση από: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών.

Πίνακας 6: Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού – Ιανουάριος/Φεβρουάριος

<i>€ εκατ.</i>	2013	2014	Μεταβολή
ΕΣΟΔΑ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	8.634	9.463	9,6%
ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠ.	7.750	7.869	1,5%
ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΦΟΡΩΝ ΤΑΚΤ. ΠΡΟΫΠ.	96	497	417,5%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ ΤΑΚΤ. ΠΡΟΫΠ.	7.846	8.366	6,6%
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	6.954	6.879	-1,1%
ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	2.988	2.918	-2,3%
<i>Φόροι εισοδήματος</i>	<i>1.377</i>	<i>1.313</i>	<i>-4,6%</i>
<i>Φόροι στην περιουσία</i>	<i>490</i>	<i>553</i>	<i>12,9%</i>
<i>Άμεσοι φόροι Π.Ο.Ε</i>	<i>842</i>	<i>682</i>	<i>-19,0%</i>
<i>Λοιποί άμεσοι φόροι</i>	<i>278</i>	<i>369</i>	<i>32,7%</i>
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	3.966	3.961	-0,1%
<i>Φόροι συναλλαγών</i>	<i>2.513</i>	<i>2.568</i>	<i>2,2%</i>
<i>Φόροι κατανάλωσης</i>	<i>1.237</i>	<i>1.191</i>	<i>-3,7%</i>
<i>Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ</i>	<i>170</i>	<i>149</i>	<i>-12,3%</i>
<i>Λοιποί έμμεσοι</i>	<i>47</i>	<i>53</i>	<i>13,1%</i>
ΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	892	1.487	66,7%
ΑΠΟΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟ Ε.Ε.	6	7	7,3%
ΜΗ ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	488	554	13,5%
ΑΔΕΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	62	0	
ΛΟΙΠΑ	336	926	176,0%
ΠΑΔΕ	884	1.594	80,4%

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών (2014)

Πίνακας 7: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού – Ιανουάριος/Φεβρουάριος

<i>€ εκατ.</i>	2013	2014	Μεταβολή
ΣΥΝΟΛΟ ΚΡΑΤΙΚΟΥ Π/Υ	9.422	8.976	-4,7%
ΣΥΝΟΛΟ ΤΑΚΤΙΚΟΥ Π/Υ	9.143	8.369	-8,5%
ΤΟΚΟΙ	1.275	1.576	23,6%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	7.868	6.793	-13,7%
ΑΠΟΔΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ	3.080	2.953	-4,1%
Αποδοχές	1.998	1.917	-4,1%
Λοιπές παροχές	83	32	-61,2%
Συντάξεις	998	1.004	0,6%
ΑΣΦΑΛΙΣΗ, ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ, ΚΟΙΝ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	2.985	2.133	-28,5%
Επιχορηγήσεις ασφαλιστικών ταμείων	2.582	1.674	-35,2%
Επιχορήγηση στον ΟΑΕΔ	85	95	12,0%
Κοινωνική προστασία	35	64	81,0%
Επιχορηγήσεις νοσοκομείων	283	300	6,1%
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	1.215	1.118	-8,0%
Επιχορηγήσεις	201	176	-12,6%
Καταναλωτικές δαπάνες	58	32	-45,3%
Αντικριζόμενες δαπάνες	827	536	-35,2%
Λοιπές δαπάνες *	130	375	188,9%
ΑΠΟΔΙΔΟΜΕΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	588	588	0,0%
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ	0	0	
Π.Δ.Ε.	279	606	117,1%

** Περιλαμβάνει κόστη EFSF, εξοπλιστικές δαπάνες και πληρωμές εγγυήσεων.*

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών (2014)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση της οικονομικής πολιτικής είναι η δημιουργία δημοσίων ελλειμμάτων που συνήθως οφείλεται κυρίως στην μείωση της παραγωγής αλλά και στην κακή διαχείριση των οικονομικών, την αδυναμία του φοροεισπρακτικού μηχανισμού και την αύξηση της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής. Η αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων οδηγεί αντίστοιχα στην αύξηση των χρεών μιας χώρας και ακολούθως τα μεγάλα χρέη οδηγούν συχνά στην μερική ή πλήρη αδυναμία πληρωμών. Η αδυναμία πληρωμών των χρεών για μια χώρα οδηγεί στην προεπιλογή του εξωτερικού χρέους, δηλαδή μια χώρα προκαθορίζει τις πληρωμές της στους κατόχους ξένου χρέους και σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να οδηγήσει στην αποκήρυξη του χρέους και στην στάση πληρωμών, είτε εναλλακτικά στον ανασχεδιασμό και επαναδιαπραγμάτευση του χρέους που σημαίνει ότι συζητά με τους ξένους πιστωτές και διαπραγματεύεται τακτοποίηση των χρεών. Συνήθως, οι πιστωτές αναγκάζονται να δεχθούν απώλεια σε κάποια μερίδα του χρέους, γνωστή ως κούρεμα, με παράλληλη επαναδιαπραγμάτευση των επιτοκίων.

Η οικονομική κρίση σήμερα αποτελεί το επίκεντρο του ενδιαφέροντος ιδιαίτερα για τις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου. Η Ευρωζώνη σήμερα αντιμετωπίζει μια κρίση, τόσο δημόσιου χρέους, όσο και δημοσίων ελλειμμάτων, ιδιαίτερα για τις χώρες του Νότου, με ιδιαίτερα σημαντικές επιπτώσεις, τόσο στην αναπτυξιακή διαδικασία, όσο και στην ανταγωνιστικότητα των χωρών αυτών. Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία, η οικονομική πολιτική και οι σχετικές αποφάσεις επηρεάζουν άμεσα την εξέλιξη και διάρθρωση του δημοσίου χρέους, του δημοσίου ελλείμματος και περαιτέρω την ανταγωνιστικότητα και την αναπτυξιακή διαδικασία μιας χώρας. Η Ελληνική οικονομία σήμερα διάγει μια πολύπλευρη κοινωνικο - οικονομική κρίση με ιδιαίτερα σημαντικές και εμφανείς επιπτώσεις στο δημόσιο χρέος, στο δημόσιο έλλειμμα, στην αναπτυξιακή διαδικασία, την ανεργία, την ανταγωνιστικότητα, και περαιτέρω στην ισότητα, κοινωνική συνοχή, στην φτώχεια και στην ποιότητα ζωής.

Τα προβλήματα του δημόσιου χρέους και των ελλειμμάτων που αντιμετωπίζει η χώρα μας, σε συνδυασμό με τις δυσκολίες χρηματοδότησης είναι ιδιαίτερα κρίσιμα για την αναπτυξιακή της διαδικασία αλλά και την σταθερότητα και την συμμετοχή της στο πλαίσιο της Ευρωζώνης. Βασική προϋπόθεση για την επιτάχυνση της αναπτυξιακής διαδικασίας που θα συμβάλει σημαντικά στην μείωση των δημοσίου ελλείμματος και

του δημοσίου χρέους είναι η αύξηση της παραγωγής και η καλή διαχείριση των πόρων (οικονομικών και ανθρώπινων).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αργειτής, Γ., Δαφερμός, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., (2011), *Επιστημονικές Εκθέσεις (Rerorts) / 4 – Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.
2. Βλαχάκη, Ε., - Καλυβίτης, Σ., (2011), *Διεθνής Νομισματική και Μικροοικονομική Ανοιχτής Οικονομίας*, Αθήνα: Εκδόσεις GUTENBERG.
3. Γαλιάτσος, Κ., (2012), *Βασικές Γνώσεις Επενδυτικής Τραπεζικής*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΕΤ/ΕΤΙ.
4. Καραβίτης, Η., (2008), *Δημόσιο Χρέος και Έλλειμμα*, Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος.
5. Λαζάρου, Α., (2013), *Το Πρωτογενές Έλλειμμα – Έλλειμμα και Διαμόρφωση Χρέους*, Εφημερίδα Η Φωνή της Λεμεσού, Αρ. Φύλλου 94.
6. Παυλίτσας, Κ., (2008), *Οικονομική Θεωρία – Μακροοικονομία*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παυλίτσας Κωνσταντίνος.
7. Πιτόσκα, Η., (2010), *Ελληνική Οικονομία – Όψεις και Προοπτικές*, Κοζάνη: Εκδόσεις Ηλέκτρα Πιτόσκα.
8. Τάντος, Σ., (2013), *Διδακτορική Διατριβή – Διαχείριση Δημόσιου Χρέους Θεωρία και Πολιτική*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Οικονομικών Επιστημών.
9. Abel, A., - Bernanke, B., - Croushore, D., (2010), *Μακροοικονομική*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
10. Byrns, R., - Stone, G., - Manolatos, G., (2005), *Οικονομική Μακροοικονομική Θεωρία και Πράξη*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ.
11. Cline, W., (2013), *Debt Restructuring and Economic Prospects in Greece*, Peterson Institute for International Economics.
12. Dornbusch, R., - Fischer, S., (1993), *Μακροοικονομική*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
13. Goldman Sachs, (2013), *European Economics Analyst*, Issue No. 13/08.
14. Koumparoulis, D., (2006), *European Fiscal Policy and Economic Growth: The Neoclassical Economic Theory in the Case of Greece*, MPRA Paper No. 44310, posted 9.

15. <http://www.minfin.gr/content-api/f/binaryChannel/minfin/datastore/86/68/e9/BF69.pdf>, *Δελτίο Δημόσιου Χρέους*, Ανάκτηση από: Υπουργείο Οικονομικών.
16. <http://www.eurocapital.gr/index.php/economy/economy-greece/public-debt-bulletin/index.1.html>, *Δελτία Δημόσιου Χρέους*, Ανάκτηση από: Eurocapital.
17. <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=513882>, *Βρόχος τα 309 δις. ευρώ του χρέους*, Ανάκτηση από: Ηλεκτρονική Εφημερίδα Το Βήμα.
18. <http://www.indeepanalysis.gr/?q=node/1353>, *Ελληνικό Δημόσιο Χρέος – Βαρσαμής Διονύσης*, Ανάκτηση από: In Deep Analysis – Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
19. http://ec.europa.eu/greece/news/economic-news/economic2_el.htm, *Οικονομική Επικαιρότητα – Υποστήριξη στην Ελλάδα*, Ανάκτηση από: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
20. http://www.kepp.gr/uploads/Omilies/ekdilosi_trapezes_anakampsi/meleth_kepp_ioulios_2013.pdf, *Κρίση και Προοπτικές Ανάπτυξης – Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας*, Ανάκτηση από: Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής.
21. <http://foreignaffairs.gr/articles/68647/giorgos-alogoskoufhis/i-dimosionomiki-krisi-kai-to-programma-prosarmogis?page=show#>, *Η Δημοσιονομική Κρίση και το Πρόγραμμα Προσαρμογής – Γιώργος Αλογοσκούφης*, Ανάκτηση από: Foreign Affairs.
22. http://www.iobe.gr/docs/events/ECO_Q1_14_REP_GR.pdf, *Ελληνική Οικονομία 1/14*, Ανάκτηση από: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών.
23. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993R3605:EL:HTML>, *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 3605/93 του Συμβουλίου της 22ας Νοεμβρίου 1993 για την εφαρμογή του πρωτοκόλλου σχετικά με τη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος το οποίο προσαρτάται στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας - Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 332 της 31/12/1993 σ. 0007 - 0009*, Ανάκτηση από: EUR – Lex.
24. [http://politikiautonomia.wordpress.com/2013/01/23%/,](http://politikiautonomia.wordpress.com/2013/01/23%/) *Κώστας Μελάς - Η Ελλάδα και το Δημόσιο Χρέος*, (2010), Ανάκτηση από: Πολιτική Αυτονομία.
25. http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/2012_1_194/full.html, *Ο Περί της Ρύθμισης του Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού Πλαισίου και Δημοσιονομικών*

Κανόνων Νόμος του 2012 (194(I)/2012), Ανάκτηση από: Παγκύπριο Δικηγορικό Σύλλογο.

26. http://users.auth.gr/ibkirkenidis/Ideas/finance/Fin_grAEP.htm, *Δημόσιο Χρέος*, Ανάκτηση από Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
27. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Government_finance_statistics/el, *Στατιστικές Δημόσιων Οικονομικών*, Ανάκτηση από: Eurostat.
28. <http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/report4.pdf>, *Αργεΐτης, Γ., - Δαφέρμος, Γ., - Νικολαΐδη, Μ., - Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα Αιτίες και Προοπτικές*, (2011), Ανάκτηση από: INE – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.
29. http://users.uom.gr/~mariap/dim_oik/diafaneies_2011-12.pdf, *Πεμπτεζόγλου Μαρία – Δημόσια Οικονομική*, (2012), Ανάκτηση από: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης – Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης.
30. <http://www.contra-xreos.gr/arthra/386-merika-nomika-ereismata.html>, *Eric Toussaint - Μερικά νομικά ερείσματα της ακύρωσης του χρέους*, Ανάκτηση από: CADTM.
31. <http://www.euretirio.com/2012/02/apexthes-xreos.html>, *Απεχθές Χρέος*, Ανάκτηση από: Ευρετήριο Οικονομικών Όρων.
32. <http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/report4.pdf>, *Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και Προοπτικές*, Ανάκτηση από: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.
33. <http://www.indeepanalysis.gr/?q=node/1353>, *Ελληνικό Δημόσιο Χρέος: Μάρτιος 2013*, Ανάκτηση από: In Deep Analysis.

